– هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد چون دامەزرا؟
– گەلاڵەی ٢٦ ماددەیی نوێنەرایەتی گەلی کورد
– گەلاڵەی ٦ ماددەیی حیزبی دێموکرات
– گەلاڵەی خودگەردانی دەوڵەت
– گەلاڵەی ٨ ماددەیی مەهاباد

کرماشان
لۆرستان
ئیلام

کۆکردنەوەو ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

هاوڕییان و دۆستانی بەڕێز!

بۆ وەبیرهێنانە و زانیاری لەسەر پرسی ئاشتخوازانەی گەلی کوردو حیزب و ڕێکخراوە شۆڕشگێڕەکان لەسەرەتایی هاتنە سەرکار و جێگرەوەی بنەماڵەی پاشایەتی. هەیئەتی نوێنەرایەتی و دواتر حیزبی دێموکراتی کوردستان هەموو هەوڵی خۆیان خستەگەر بۆ چارەسەری کێشەکانی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەگەڵ دەوڵەتی کاتی لە ئێران، بۆ ئەم مەبەستە چەند گەڵاڵە و پێشنیار لەلایەن نوێنەرانی گەلی کورد ئاراستەی کاربەدستانی دەوڵەتی کاتی کرا، بەڵام بەداخەوە هەموویان بێ وەڵام و پشتگوی خران.

منیش پێم باش بوو بۆ ئاگاداری و زانیاری زیاتری ئەم گەڵاڵانە کە لە ساڵی ١٣٥٨ی هەتاوی ئاراستە حکوومەت و کاربەستانی ئەوسەردەم کراون لە دووتوێی ئەم نامیلکەی خوارەوە ئامادەو بیخەمە بەرچاوی خوێنەران. هیوادارم جێی ڕەزامەندی گشت لایەک بێت.

ئەوەش ناوەرۆکی نامیلکەکە بریتین لە:

- هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد چون دامەزرا؟ ..... عەزیز ماملی
- گەڵاڵەی ٢٦ ماددەیی نوێنەرایەتی گەلی کورد ..... عەزیز ماملی
- گەڵاڵەی ٦ ماددەیی حیزبی دێموکرات ..... عەبدوڵڵا حەسەن زادە
- گەڵاڵەی خودگەردانی دەوڵەت ..... عەبدوڵڵا حەسەن زادە
- گەڵاڵەی ٨ ماددەیی مەهاباد ..... ئەحمەد ئەسکەندەری

کۆکردنەوە و ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد چۆن دامەزرا؟

نووسینی: عەزیز ماملێ

لەو چەند لاپەڕەدا پێداچوونەوەیەکی کورتدەکەین بۆسەر دامەزراندنی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد، لەدەرفەتێکی دیکە بەتێروتەسەلی ڕوودەکەینەسەر ئەو پێکهاتە بەنرخە کە چەپکەگوڵی سەرسەوەتەی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد بوو.

سوپاسو پێزانینی خۆم ئاراستەی بۆای بە ڕێزم کاک زانیار عومرانی دەکەم کە بە دڵفراوانی کاری پێداچوونەوەی ئەو نووسراوەی گرتە دەست و بە هەستی جوان، لێهاتوویی و خۆ پێوە ماندووکردنی زۆر گەلێک یارمە تیدام.

پێشەکی:

لەپاش شۆڕشی گەلانی ئێران لەساڵی ١٣٥٨، مێژوو پەیامێکی ئاراستەی کورد کرد: دەرفەتێک ڕەخساوە بۆ گەلی کورد ولەسەردەمێکی نوێدا خۆی دەبینێتەوە، ئاڵنگاری بەرچاو ڕووبەڕووی بووەتەوە.

دەبێ رزگاری بێت لەپەلهاوێژی داگیرکەران و دەستدرێژی زۆرداران. ڕۆڵەکانی کورد ئەشێ جارێک بۆ هەمیشە زرێ پڕگرێ و

پتەوەکان لەبەریەک هەڵوەشینن، کۆتایی بەچارەڕەشی و ژیانی تاڵ بهێنن، چیدی مافەکانی نابێ پێ خوست بکرێ. بەوریایی و لێهاتوویی و یەکگرتوویی لێکدانەوە و تێکخرانەوە بکەن بۆ بەرەنگاربوونەوە لەگەڵ دەسەڵاتی نوێ کە درێژەپێدەری دەکات لەسیاسەتەکانی سەردەمی پێشوو.

ڕۆژگاری دژوارو ئەستەمیان لەبەرە، بەزیتی وردبنەوەو ژیرانە لێی بکۆڵنەوەو نەچنە ژێر گوشاری ئەوانە کە بوون و کەسایەتیی و ناسنامەی کورد و کۆمەڵگای کوردستان ناپەژرێنن. کورد ڕاستییەکی مێژویی و سیاسییە، کورد هەم فاکتەرە هەم ئاکتەر بۆ درێژەپێدانی شۆڕشی ئێران و ڕزگار کردنی لەداکەوتن. مێژوو هەروەها ئەرکێکیشی بۆ دەستنیشان کردبوو:

یەکیەتی و یەکدەنگی.

گەلی کورد لەگەڵ پڕانی گەلانی ئێران شۆڕشی دژ بە دیکتاتۆرییان گەیاندە ئاستی سەرکەوتن، بەڵام بەتەنهایی و بەپشتگیری هێزی چەپو دیموکراتو ئازادیخوازی ئێران ڕاپەڕێنێکی نوێی گرتەدەست، ناوەڕۆکی سەرەکی لەم ڕاپەڕینەدا ڕەوتو ڕوداوێکی تازەبوو، دیاردەیەکی جیاواز بوو، لەئێرانی پاش شۆڕشی ٥٧دا دوو ناوەند بەرچاو دەکەوت: ناوەندی ڕوحانییەت کە بناغەی حوکمڕانی لەسەر شەریعەتی ئیسلام دادەمەزراندو لەئیسلامی سیاسیدا سەرمایەی وەگەڕدەخست، لەبەرامبەردا ناوەندی کوردستان بوو کە بڕوای بەعلمانییەت (سیکۆلاریزم) بوو، لەمافە بنەڕەتییەکانو ئازادیو دیمۆکراسی دەڕوانی.

هەر دوو لەو ناوەندانە خەریکی ڕێکخستن و بەجێگەیاندنی نەخشەڕێگاکانیان بوون، بەڵام دووهەمیان بەڕەتکردنەوەی بەرنامە و پێکهاتە و دامەزراوەکانی یەکەم دەوری دەبینی. لایەنی کورد لەڕێواری سیاسیدا بەرامبەر بە ستروکتورە ئیسلامییەکانی دەوڵەت کە لەسەر بنچینەی نابەرابەری پێکدەهات و نێشاندەری زاڵبوون بەسەر ڕەهەندەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی بوو چۆکی دانەدا، ڕاوەستا و ململانێ کرد و شێتیی و دێوانەیی و جنوونی دەسەڵاتی نوێی بەرپرچ دایەوە. مێژووی ساڵەکانی ٥٧ و ٥٨ لێواولێوە لەتوندوتیژییەکانی حوکمڕانی ئێران بۆ سڕینەوەی بەرهەڵستکارەکان. تایبەتمەندییەکانی ڕژیمی نوێ لەگەڵ دەسکەوتەکانی کوردستان ناشتیهەڵنەگر بوون. سیاسەتی ڕاگرتنی خەڵک لەژێر فەرمانبەری، دەست لەسەرچۆکدانان و گوێڕایەڵ کردن بۆ ئامۆژگارییەکان، کاردانەوەی نەبوو. سیستەمی دەستبەسەرداگرتن و پێشێلکردنی دەسکەوتەکان لەکوردستان سەری نەگرت. ڕق و تووڕەیی دەسەڵات لەم دۆخەی کوردستان لەسەرێک بۆ تۆڵەکردنەوە بوو، لەبەرێک بۆ کۆتاییهێنان بە عیلمانییەت.

بەم هۆکارانە بوو کە سیاسەتی دەسەڵاتی نوێ لەچوارچێوەی ئێتنۆسید Ethnocide دا شرۆڤەی بۆ دەکرا، سیاسەتێک کە لێهاتووتر بوو لەجینۆسایدە، بەرپرسان بڕیاریاندابوو کە ناسنامەی نەتەوەیی، فەرهەنگو بەتایبەت ئەو شارستانییەتە پێشکەوتوە کە لەڕاپەڕینی کوردستان چەکەرەی کردبوو، بنەبڕبکەن. گەلی کورد وریابوو: ڕووحانییەتی کورد خۆی لەدەستێوەردانی سیاسەت بەدور ڕاگرتو شەرعییەتی داخوازییەکانی کوردی کردە چرای ڕێگای داهاتوو.

پێکهاتە سیاسییەکان بەهاکانی ئینسانی، نەتەوەیی و دیمۆکراتییان کرد بەئامانجو ئۆبژێکتیڤ و لەگەڵ خەباتی دژ بەتۆتالیتاریزم و سەرەڕۆیی تێئۆکراسی ئێران تێکەڵاویان کرد. بەشداری لەبزووتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی لەکوردستان هەوڵ و هەڵمەتێکی پان و بەرین بوو بۆ بەجێگەیاندن و بەدەستەوەگرتنی مافی دیمۆکراسی و چارەنووس. نەتەوەی کورد پالنەری داخوازیی مافی چارەنووس بوو بۆ دیاری کردنی ڕژیمی سیاسی - حقوقی ناوخۆیی لەژێر دەستەواژەی خودموختاری. کورد یەکدەنگ و یەک وتار نوێنەرایەتی خۆی بەخشیبوو بەهێزە سیاسییەکان.

داواکاریی و کەڵکوەرگرتنی نەتەوەی کورد لەپرەنسیپەکانی مافی نەتەوەکان بۆ بەدەستەوەگرتنی چارەنووس دوو بەشی لەخۆ گرتبوو:

* دامەزراندنی سیستەمێکی حوکمرانی بۆ دابین کەردنی ئازادی ڕاستەقینە و دیمۆکراسیی بەشداریکردنی خەڵک لە هەڵسووڕاندنی کاروباری ئێران.

* پێگەیشتن بەمافەنەتەوەییەکان وەک کۆمەڵگایەکی خودموختار.

پێکهاتە سیاسییەکان لەڕوی سیاسییەوە تێکۆشانی چەندلایەنەو داواکاری جیاوازیان هەبوو، بەڵام کاتێک کوردستان کەوتەبەر پەلاماری سەربازی، کۆی ئەوانە دژ بەدوژمنکاریی دەسەڵات ڕابونو قۆڵیان هەڵماڵی بۆ بەرپرچدانەوە. بەرخۆدانی سەربازی، ڕەوتی بزاڤی کوردی گۆڕی و لەو سەردەمەدایە کە خۆی لەبزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازیدا دەبینێتەوە. حیزب و ڕێکخراوەکان خەباتی هاوبەش لەئەستۆ دەگرن کەبڕیتییە لەپاراستنی خەڵک و دەسکەوتەکان و گەیشتن بەئامانجەکان.

* بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لەئاستی نێونەتەوەییدا خاوەنی ماف و ئەرک بوو:

١- مافەکان:

- ماف بوو ئەوە کە لەدەستدرێژییەکانی دەوڵەتی ئێران بپارێزرێ و بۆی نەبێت پەیمانە نێونەتەوەییەکانی واژۆکراو لەژێر پێبنێت.

- سود لە پەیماننامە جیهانیەکان وەربگرێت بۆ پشتگیری و یارمەتی.

٢- ئەرکەکان:

- پەرەنسیپەکانی وەک بەها ئینسانی و حقوقیەکان ڕەچاو بکات.
- لەیەکەمیاندا ناکام ماوە، بەڵام لەبەشی دووهەمدا سەرکەوتوو بوو.
- لەو حاڵەتەدا لەبەرئەوە کە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی نەتەوەیی کورد چاوەدێری پرەنسیپە نێونەتەوییەکانی کردبوو، کۆمەڵگای جیهانی ئەرکی سەرشانی بوو کە هەڵوێست بگرێ بەرامبەر بە تووندوتیژیی و دەستدرێژی دە وڵە تی ئێران بۆسەر ئازادی و مافەبنەڕەتیەکان، واتە ئەوهێرشە سەربازییانە کە بزاڤی کورد ڕووبەڕوویان ببوویەوە.

٤١ ساڵ بەسەر دامەزرانی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورددا تێپەڕدەبێ. پێکهاتەیەک کە لەسەردەمی خۆی و لە میژووی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لەڕۆژهەڵاتی کوردستان لەڕووی یەکدەنگی و یەکگرتوویی هێزەکانی کورد دیاردەیەکی بێوێنە و بێهاوتا بوو و کاردانەوەی لەئاستی سیاسی وکۆمەڵایەتی لەسەر کۆمەڵگای کوردستان بەرچاوە.

جێی خۆیەتی لەدۆخی ئەوڕۆ ناوڕێک بدەینەوە سەر:

- چۆنیەتی دامەزرانی ئەو ڕێکخراوە یەکگرتوویە، چاوخشاندنێک بەبارودۆخی میژوویی، سیاسی و کۆمەڵایەتی کوردستان و ئێران،
- پێکهێنەرو پێکهاتەکان، هەوڵەکان و چاوپێکەوتنەکانی پێشووی نێوان هێزەکانی ئەو سەردەمەی کورد، هەڵوێستەکان و لێکدانەوەکانیان،

- هەڵوێست وهەڵسوکەوتی بەرپرسانی هەیئەتی تایبەت بەپرسی کورد،
- دەسکەوتەکان.

هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد لەچ دۆخێکدا دامەزرا؟

لەپاش ڕوخانی رژێمی پاشایەتی لەئێران، بەشی ئایینی و ڕووحانیەتی ئێران بەسەرۆکایەتی ڕوح الله خومەینی باڵیان خستەسەر دامودەزگاکانی کارگێڕی، سیاسی، ئابووری و میدیایی و خێرا دەستیان داگرت بەسەر دەسەڵاتەکان. دامەزراندنی کۆماری ئیسلامی و بونیادنانی شەریعەتی ئیسلام وەک بنچینەی دەستوور و یاسا بۆ رژێمی سیاسی، ئیداری و حقوقی نەک هەر بۆ ئێران بەڵکوو بۆ ولاتانی ئیسلامیش بوو بەستراتێژییەکی درێژخایەن لەلایەن مەلاکانی شیعەوە.

لەکوردستان بەهۆی بەرزبوونەوەی هۆشیاری نەتەوەیی و هەبوونی ڕابردوویەکی پڕ لەخەباتی نازادیخوازی بۆ بەدەستەوەگرتنی مافی دیاری کردنی چارەنووس، کەشوهەوای سیاسی، داخوازییەکان، تێکەڵاوی و پشتگیری خەڵکی کوردستان لەخەباتی حیزب و ڕێکخراوە سیاسیەکان جیاوازی بەرچاوی بوو لەگەڵ بەشەکانی دیکەی ئێران، ئەو جیاوازی و تایبەتمەندییانەی کوردستان ببوو بەهۆی پشتگیری و پشتیوانی و جێگەی بڕوا و هیوا بۆ نازادیخوازانی ئێرانیش.

ئامانج و ستراتێژی کورد بریتی بوو لەخۆخاوەنی و خۆبەڕێوەبەری، بەڵام ئیسلامیە تونڕەوەکانی بەحکومەت گەیشتوو سیاسەت و دینیان تێکەڵ کرد. خومەینی زۆرجاران دەیگوت کە خەبات بریتییە لەچالاکی وتێڕوانینی ئیسلامی ودینی. نازادیخوازانی ڕاستەقینە لەئێران و لەکوردستان خوازیاری ئەوە بوون کە بۆ پێچانەوەی لاپەڕە ڕەشەکانی سەردەمی حکوومەتەکانی دیکتاتۆری قاجار و پەهلەوی دەستوورێک لەسەربنەمای پرەنسیپە دیمۆکراتیەکان دابمەزرێت و سیستەمێکی سیاسی بێتە سەرکار و قەوارەیەکی سیاسیی پلورالیست(فرەڕەنگ)، دادپەروەر و لاییک بۆ دەستەبەرکردنی یەکسانی مافەکانی ژن و پیاو، بەفەرمی ناسینی مافی دیاری کردنی چارەنووس و عەدالەتی کۆمەڵایەتی لەئێرانێکی دیمۆکراتیک بێتە ئاراوە.

ئەگەر لەسەرانسەری ئێران خەڵک خێرا تووشی بەرتەسکبوونی نازادییەکان و زەخت و فشار و سەرەڕۆیی حکوومەتی نوێ بوونەوە، لەکوردستان کەشوهەوایەکی نازاد دەستەبەر بوو و بیری نازادیخوازی و پاراستنی دەسکەوتەکان بەردەوام تەشەنەی ئەسەند. گەلی کورد و ڕێکخراوە سیاسییەکان بۆیان گونجا لێکدانەوەیەکی وردی زانستیانە لە چییەتی دەسەڵاتی تازەپێگەیشتوو شرۆڤە بکەن. لەکوردستان جەماوەری خەڵک لەگشت شار و ئاواییەکان، بەدەربڕینی ئیرادە بۆ نازادی و مافی

چارەنووس لەچوارچێوەی خودموختاری و هەروەها بۆ دادپەروەری کۆمەڵایەتی دەستیان بەچالاکی و تێکۆشانێکی بەربڵاوی جەماوەری کرد و ئازایانە سەرەتای بزووتنەوەیکی نوێیان گرتەدەست، ئەگەر رێکخستنی کۆمەڵەی ژ - ک و دامەزراندنی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان و بەتایبەت ڕاگەیاندنی کۆماری کوردستان دەستپێکی مۆدێرنیتەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان بوو، بەشداربوونی تێکڕایی خەڵکی کوردستان لەشۆڕشی دژ بەدیکتاتۆری پاشایەتی و پاشانیش ڕاپەڕاندنی بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕ و نەتەوەیی سەرەتای سەرهەڵدانێکی نوێ و دوورودرێژ بوو. سێ جیل و نەوەی کورد تێکەڵاوی ئازادیخوازیی و داواکاریی مافە ڕەواکانی نەتەوەی کورد بوون و ئێستاش خەباتی سیاسی و مەدەنی بەردەوامە بۆ گەیشتن بەداخوازییەکان.

لەپاش شۆڕش دوو بەرە لەئێران لەگەڕدا بوون: لایەنگرانی دامەزرانی کۆماری ئیسلامی و باوەڕپێکراوان بە بەها ئینسانی و جیهانی ودیمۆکراتییەکان، زێدەگۆیی نییە ئەگەر بڵێین کۆمەڵگای ئەو وەختەی ئێران دوو جەمسەری بوو: قۆم و تاران لەدیوێک، کوردستان دیوەکەی دیکە.

لەڕاستیدا کێشەی سەرەکی نێوان خومەینی و حکومەت و شووڕای ئینقلاب لەگەڵ کوردستان کێشەی دۆکترین بوو:

* لەکوردستان ویستی خۆخاوەنی و خۆبەڕێوەبەری لەئارا دابوو، لەقۆم و تاران چەمکی یەکڕیزی ئیسلامی.

* لەکوردستان باس لەمافە بنەڕەتییەکان و ئازادی و دیمۆکراسی دەکرا، لە تاران و قۆم لە وڵایەتی فەقیە.

* لەکوردستان باس لەئەسڵی جودایی دین لە دەوڵەت دەکرا، لەتاران و قۆم لەئیسلامیزم. زیندووویاد مامۆستا شێخ عیزەدینی حوسێنی دەوری گرنگ و بەرچاوی بوو بۆ ئەوە کە پێشنوێژەکانی کورد خۆیان بەدوور ڕابگرن لەخۆڕادەست کردن بە بیر و ئیدەئۆلۆژی ئیسلامی سیاسی.

* لەکوردستان داوای دابین کردنی ئازادیە دیمۆکراتیەکانی کەسیی و کۆمەڵ دەکرا، لەقۆم و تاران ڕیزگرتن لەهەریمی ئیسلامی.

* لەکوردستان تێکۆشانێکی بەرفراوان لەگۆڕێدا بوو بۆ دامەزراندنی کۆماری دیمۆکراتیک، لەقۆم و تاران هەوڵی بەربڵاو لەئارادابوو بۆ ڕاگەیاندنی کۆماری ئیسلامی.

* لەقۆم و تاران خۆیان بە"حق" دەزانی و کوردستان بە"باگل".

* لەکوردستان بڕوا لەسەر ئەوە بوو کە بۆ پێشگرتن و ڕێگرتن لەدووپاتبوونەوەی سیستەمی حوکمرانی دیکتاتۆری لەئێران، جیابوونەوە و سەربەخۆیی سێ ناوەندی دەسەڵات وەک داد: ,Judiciaire یاسادانان Lésilatif: و کارگێڕی Eexécutif: مەرجی سەرەکی دیمۆکراسییە، لەقۆم و تاران وەلی فەقیە سەرۆکایەتی بەڕیوەبردنی ئەو ناوەندانەی دەگرتەدەست.

* لەکوردستان جەختیان لەسەر کۆتاییهێنان بەچەوساندنەوەی چینی کرێکار و زەحمەتکێش دەکرد، لە قۆم و تاران لە"مستچعف" قسە دەکرا و بەربەرەکانیان دەکرد لەگەڵ مافی دەربڕینی ناڕەزامەندی لەلایەن کرێکاران و زەحمەتکێشان، مافی خۆپیشاندان، دامەزراندنی شووڕا و سەندیکا و گشت مافە کرێکارییەکان.

* لەکوردستان هەول دەدرا بۆ یەکیەتی و یەکڕیزی لەناو گەلانی ئێران، لەتاران و قۆم بۆ جیهانی ئیسلام بەتایبەت شیعە.

* لەقۆم و تاران یەکسانی جێندەری و هەروەها میللەتیان ڕەد دەکردەوە، واتە نیوەی کۆمەڵگە و بەشێک لەجوگرافیای ئیران، لەکوردستان بۆ بەرابەری مافەکانی نێوان ژن و پیاو و هەروەها لەنێوان نەتەوەکانی ئێران دڕووشمیان دەدا.

* لەقۆم و تاران شەڕیان هەڵدەگیرساند و تووندوتیژیی و تۆوی لێکدابڕانیان دەچاند و خۆیان تەیار دەکرد بۆ وروژاندنی هەڵمەتی سەربازی، لەکوردستان هەولیان دەدا بۆ پەرەپێدانی ئاشتی و دۆزینەوەی ڕێگای سیاسی و دیالۆگی ئاشتیخوازانە بۆ چارەسەری پرسی کورد.

* لەکوردستان پشتگیری لەگەشەپێدانی فەرهەنگ وهونەر بەگشتی و هونەری مۆسیقا بەتایبەتی دەکرا، لەتاران و قۆم فەرهەنگ وەک "نهی از منکر" دەنرخێنددرا و "مۆسیقا" حەرام" دەکرا.

دەسەڵاتی نوێی ئێران زوو هەستی بەو جیاوازیە سەرەکیانە کرد لەنێوان کۆمەڵگای کوردستان و قۆم و تاران و ئەمەی وەکوو هەڕەشە لەسەر خۆی دەبینی. هەربۆیە هێندەی پێنەچوو گەلی کورد بەتایبەت لەسۆنگەی هەڵگرتنی داوای یەکسانی مافە نەتەوەییەکان و ئازادیخوازی و هەروەها پەیوەندی لەگەڵ بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی ئێران، کەوتە بەر پەلامساری چەواشەکاری و ڕاگەیاندنی ژاراویی و پڕۆپاگاندەی بەرپرسانی حکوومەتی نوێ. فشار و زەبروزەنگ و تەوژمی ڕاگەیاندنە چەوت و نالەبار و پڕ لەدرۆ و بوختانیان بەمەبەستی ڕێخۆشکردن بۆ ئاستی هێرشی سەربازی ڕێک دەخست.

ویلایەتی فەقیهی خومەینی، بەخۆی و "شووڕای ئینقلاب "و حکوومەتی کاتی، دوو شەڕیان بەسەر کوردستاندا سەپاند:

١- شەڕی چەواشەکاری:

هەر لەڕۆژەکانی یەکەمی پاش تێکشکانی دەسەڵاتی پەهلەوی، شاڵاو و شەپۆلێکی بەرفراوان و تۆندی ڕاگەیاندن دژ بەبزاڤی کورد هاتە ئاراوە کە بەتەواوی بێبنەما و بۆش بوو. سەرەتا بەقسە بۆ کوردەکەبەستن، تاوانبار کردن، تۆمەتبارکردن، دروست کردنی ترس و دڵەڕاوکێ، هەڕەشەوگوڕەشە و هەڵسەنگاندنی هێزە سیاسیەکان وەک "دژ بەشۆڕش" دەستیان پێکرد. هەر وەک بەرپرسانی ڕژیمی شا و لەشێوەی ناسیۆنالیستە ئێرانیەکان بۆململانێ و مشتومڕ لەگەڵ خوازیاریەکانی کورد، تاوانی جیاییخوازیان ئاراستەی کورد و بزووتنەوەی کوردستان دەکرد. سانسۆر و تێکدەری لەناو ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆن بۆ بەلاڕێدابردنی بیروڕای گشتیی لەسەر ڕاستیەکانی سەر کوردستان چێشتەخۆشکەی لێدوانەکان و ڕاگەیاندراوەکان و وتاری مەلاکانی سەربە دەوڵەت لەنوێژەکانی هەینی بوون. ئەوانە هەڵیاندەکوتایە سەر نوێنەرانی ڕاستەقینەی نەتەوەی کورد واتە ڕێکخراوە سیاسییەکان و کەسایەتییە خۆشەویستەکانی ئایینی و سیاسی کورد.

ئەمە شەڕی یەکەم بوو و گەلێک ناهاوسەنگ و لەڕاستیدا یەکلایەنە بوو، لەبەرئەوە کە میدیای سەربە دەوڵەت بەتەواوی لەبەردەست بەرپرسانی دەوڵەتدا بوو، هیچ ئیمکان و ئەگەرێک بۆ نوێنەرانی کورد ئامادە نەبوو بۆ سڕکردنەوە و پووچەڵ کردنەوەی هۆنراوە ناڕاستەکان و فڕوفیشاڵی هەڵبەستراو دژ بە ئەزموونی گەلی کورد. ڕاستە کە هێزی دیموکرات و چەپ و پێشکەوتنخواز لەئێران پاڵپشتی سەرهەڵدانی کوردستانیان دەکرد و لەچاپەمەنیەکانی خۆیان دەستیان پێکردبوو بە پشتگیری لەکورد و تێکۆشان بۆ وەدرۆخستنەوەی لێدوانی کاربەدەستان و پڕۆپاگاندە میدیاییەکانی سەربە دەوڵەت، بەڵام بەبەراوەرد کردن لەگەڵ هەوڵەکانی بەرپرسانی داموەزگا دەوڵەتییەکان بۆ دژایەتی بەرامبەرکورد و ئیمکاناتێکی بەرفراوان کەلەبەردەستیاندا بوو، فرە کەم و کورت بوو.

دوکتور عەبدوالڕەحمانی قاسملوو وتەبێژی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد لەدانیشتنی گوتوبێژی ٢٠ی سەرماوەزی ١٣٥٨ دا ئەو بابەتەی هێنایە گۆڕێ و بەگوێی هەیئەتی تایبەتی دەوڵەت بۆ پرسی کوردی هەڵکێشا:

"ڕادیۆو تەلەویزیۆن لەدەست دەوڵەتدایە، چەند مانگان ئێمەیان خستەژێر کەملوتفی، بەڵام ئێمە چکۆلەترین ئیمکانمان نەبوو بۆ ئەوە کە دیفاع لەخۆمان بکەین. بەپێی عەدالەت و ئینساف ناکرێ ڕادیۆ و تەلەویزیۆن هەر لەئیختیارهەیئەتی

تایبەت دابێ، چ دەبێ ئەگەر بۆ ماوەیەکی کورتیش بێ ئێمەش بتوانین سوودی لێوەربگرین و ماف و ئیجازەمان ببێت کە داخوازییەکانمان لەچوارچێوەی کۆماری ئیسلامی، لەناو وڵاتی خۆشەویستمان بۆ خەڵک ڕوون بکەینەوە؟ "

٢- شەڕی سەربازی:

لەپلەی یەکەم شەڕی ڕەوانی حکوومەت زەمینەی خۆش دەکرد بۆ بەرنامەدارشتن بۆ داگیرکردنی کوردستان. ئەمجارە دەوڵەتی تازەپێگەیشتووی ئێران شەڕیکی سەربازی بەسەر گەلی کورد داسەپاند، هیزە سیاسیەکانی کورد ناچارکران دەست بۆ چەک بەرن و پاراستنی ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئامانجەکانی کورد و بەتایبەت بەرگری لەهێرشە بەربڵاوەکانی پاسدارانی رژێم بگرنە ئەستۆی خۆیان.

ئەوە کە کۆمەڵگای کوردستان خاوەنی چەند هێزی سیاسی بوو دەرفەرت و شانسێکی گەورە بوو بۆ بەرەنگاربوونەوەی سەربازی و ململانێ سیاسی لەگەڵ حکوومەتی تاران و دەسەڵاتی قۆم. دەرەتانێکی لەباری دیکە بوو بۆ بەربەرەکانی لەگەڵ حکوومەت، کورد خاوەنی ئامرازی خۆپاراستن بوو، بەتێڕادیوی لەئەزموونەکانی ڕابردو و تێڕامان و وردبوونەوە لەچییە تی بەرپرسان و حوکمڕانانی ئێران لەتاران و قۆم دەستی داگرتبوو بەسەر چەک وتەقەمەنی هەندێک لەبنکە و بارەگا و پادگانە سەربازییەکانی رژێمی پێشوو بەتایبەت پادگانی مەهاباد کە دەسکەوتێکی بەرچاو بوو.

ڕوو لەشەڕکردن لەلایەن بەرپرسانی تاران و قۆم سەلمێنەری ئەو بەڵگە و بۆچوونە بوو کە ئەوان بەعەقڵییەتی خۆیان بڕیاریان داوە بۆسەر بزووتنەوەی کوردستان. چەواشەکاریە سەرەتاییەکان و تەوژم و هێرشەبەر بڵاوەکان کەئاوێتەی ئێعدامەکانی کەمۆنە بوو، دەرخەری ئەو ڕاستیە بوو کە بڕیاردەرانی قۆم و تاران لەشووڕای ئینقلابەوە بگرە هەتا حکوومەتی کاتی ساغ بوونەوە بۆ تێکڕماندن و خاشەبڕکردنی بزووتنەوەی کورد، ڕاهێنەر و بناوانی تەواوی ئەو بیروبڕوا و بڕیارانەش، ئامۆژگاریە شەخسییەکانی خومەینی بوو.

شەڕی سێ مانگە:

"شەڕ لەپاوە دەست پێدەکا. بەشێکی زۆر لەشار دەکەوێتە دەست هێزە کوردییەکان. چەمران فەرماندەی هێزەکانی پاسدار لەمەقەری ژاندارمریدا گەمارۆ دەدرێت.

٢٨ی گەلاوێژی ١٣٥٨ چەمران بە ڕەمزێک ئەو شکستە بۆ خومەینی دەنێرێ و ئەویش هەر لەو ڕۆژەدا جیهاد بەدژی کورد ڕادەگەیەنێ. (کارێک کە نە بەدژی رژیمی شا کردی و نە دواتریش بەدژی سەددام) لەهەموو لایەکەوە هێزی سەربە مەلاکان خۆیان دەگەیننە پاوە. کورد لەبەر نەبوونی فەرماندەیی و یەکگرتوویی، پاشەکشە دەکەن. شەڕی سێ مانگە بەرپا دەبێ.

شەڕی سێ مانگە بەکوشتوبڕ دەستی پێکرد. لە٢٨ ی گەلاوێژی ٥٨ خەڵخاڵی لە پاوەدا ١٢ دەستبەسەرکراو حەوت کەسی ئێعدام کرد. دیسان هەر لەو ڕۆژەدا فەرمانی هێرش بۆسەر سنە بەبیانووی بەبارمتەگرتنی ژنانی موسڵمان لەلایەن خومەینییەوە دەرچوو. ئەو هەواڵە درۆیە لەلایەن دەفتەری موفتیزادەوە دەرچوو. کۆمەڵە و فیدایی لەبەیانییەکدا داوای خۆڕاگریان لەخەڵک کرد و خۆشیان تێیانتەقاند وهەڵاتن و شاریان بەبێ تەقە بەجێهێشت. مفتیزادە لایەنگرەکانی بۆ ناساندن و بەگرتندانی لاوەکانی سنە نارد یارمەتیدانی داگیرکەران.

٣١ی گەلاوێژ هێرش بۆ زانکۆی تاران و ڕێپێوان بەدژی کوردستان.
٣ی خەرمانانی ١٣٥٨ نۆ کەس لەمەریوان ئێعدام کران.
٤ی خەرمانانی ٥٨ لەسەقز پێشمەرگە بەرەنگاری هێزەکانی حکوومەت دەبنەوە، بەڵام زۆر ناخایەنێ شار داگیر دەکرێ.
سەربازخانەی سەردەشت بەبێ تەقە لەلایەن حدکا و کۆمەڵەوە چەک دەکرێ.
٥ی خەرمانانی ٥٨ ئێعدامی ١١ کەس لەسنە.
٦ێ خەرمانانی ٥٨ ئێعدامی ٢٠ کەس لەسەقز.
١٢ ی خەرمانانی ٥٨ مەهاباد لەلایەن ئەرتەش و پاسدارەوە داگیر کرا.
١٣ ی خەرمانانی ٥٨ بانە پاش ٧ سەعات بەرگری لەلایەن هێزی ئەرتەشەوە داگیرکرا. "

کتێبی سەفەری خەیاڵ، تەیفوور بەتحایی، ل ٩٦ - ١٠٠

ڕوداوەکانی شەڕخوزانەو شەرفرۆشانەی دامودەزگای دەوڵەتی کە بەشێوەی کرۆنولۆژی لەسەرەوە تۆمار کراوە ڕاستییەک ئاشکرا دەکا، پرسی کورد ئەشێ بەشیوەی سەربازی تەعامولی لەگەڵ بکرێ، تەواوی بەرپرسانی رژیم بەمەلا وغەیرەمەلا لەسەر ئەوە ساغ ببوونەوە کە تەنیا ڕێکار بۆ بەرەنگاربوونەوە لەگەڵ دۆخی کورد ڕێواری نیزامییە.

ئەگەرهێزە دەوڵەتیەکانی ئێران لەسەرەتای داسەپاندنی شەڕ بەهۆی ئامادەکاری پێشوەختە توانیان بەتوندوتیژی وهێرشی بەربڵاو و درێندانەی پاسدار و ئەسکەری حکوومەت دەست دابگرن بەسەر شارەکانی کوردستان، هێندەی پێنەچوو کەهێزی پێشمەرگە لەپاش خۆڕێکخستنەوەی خێرا قۆڵیان هەڵماڵی بۆ بەرەنگاربوونەوە و بەرپەرچدانەوەی هێرشەکان و

دەستدرێژییەکان.

وەی بەرزی هێزەکانی سیاسیو سەربازیی کورد لەلایەکو پشتگیری خەڵک لەلایەکەی دیکە هەڵو دەرفەتێکی فرە لەباری ڕێکخست بۆکۆتاییهێنان بەهێرشو داگیرکەرییەکان. ئینجا پەلامارداندو شاڵاوبردن بۆسەر پاسدارو ئەرتەش دەستی پێکرد، خەڵکی شارەکانی کوردستانیش بەسۆزداریو پشتگیری تەواو لەپێشمەرگە و ڕێکخراوە سیاسییەکانی کورد، ڕێبازی سیاسییان گرتەبەر و دەستیان بەهەڵمەتێکی مەدەنی کرد بۆ فشارهێنان بۆ سەر داموەدەزگا دەوڵەتییەکان.

لەکۆتایی سێ مانگ بەرگری وهێرش، پێشمەرگە تەنگی بەهیزەکانی دەوڵەت هەڵچنی، ئەوانە زەبروزەنگی زۆریان بەرکەوت و هیزی پێشمەرگە زاڵ بوو بەسەر ناوچەکان و چالاکی سیاسی لەناو شارەکان دەستی پێکردەوە.

دۆخێکی چەقبەستوو لەبەردەم دەوڵەت دابوو، هەوڵە نەزۆکەکان بۆ ڕاونان و سەرکوت کردن سەریان نەگرت وهێرشەکان بەریان پێ گیرا. دەرکەوت کە خەڵکی کوردستان تا چ ڕادەیەک ناڕازین لەسیاسەتەکانی سیاسەتگێڕانی حکوومەت و سیستەمی ستەمکاری و بەتایبەت تووندوتیژیی و شەڕەکان.

بۆ خۆدەربازکردن لەو ڕەوشە، خومەینی لەڕۆژی ٢٦ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ پەیامێکی بڵاو کردەوە، ئەوە سێهەمین پەیامی خومەینی بوو بۆ کوردستان، یەکەمیان لەنۆفل لۆشاتو لەفەرانسە، بۆ پێشکەشکردنی سپاس و پێزانین لەبەشداریکردن و چالاکبوون و خۆبەختکردن و قوربانیدانی خەڵکی کوردستان لەشۆڕشدا، دووهەمیان فەرمانی جیهاد دژ بەشۆڕشگێڕە سپاس لێکراوەکانی پێشوو، سێهەم پەیام بۆ دەربڕینی پەرێشانی و پەشیمانی لەداسەپاندنی شەڕ و زەمینەخۆشکردن بۆ وتووێژ. ئەمجارە وەک ئەوە کە نە بای دیبێت و نە بۆران، ڕایگەیاند کە ناحەزان هەواڵی ناڕاستیان لەپێش داناوە و شۆفار دووزمانیان کردووە. لەڕاستیدا ئەوە یەکەمین جامی ژاربوو کە ڕێبەری ئیسلامیستەکانی ئێران هەڵیلووشی.

پێکهاتنی هەینەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد

وا باشە ئاوڕێک بدەینەوە بۆسەر جموجۆڵەکانی پێشوو کە لەناو هێزە سیاسیەکانی کورددا دامەزرابوو، بەڵام سەری نەگرتبوو.

کاتێک بنکە و بارەگای بەڕێوەبەری حیزب و ڕێکخراوە سیاسیەکانی کورد جووڵەیان پێ کرا و گەیشتنە سەرشاخ و کێوەکانی

کوردستان، لەو سەردەمەدا پێگەی هێزە سیاسیەکانی وەک یەکیەتی نیشتمانیی کوردستان، حیزبی شیوعی عیراق و حیزبی سۆسیالیستی کوردستان بەڕێبەرایەتی دوکتور مەحمود عوسمان و کاک ڕەسووڵ مامەند لەناوچەی تووژەڵ جێگیر ببوون.

ئەوەش لەخۆیدا ڕاکێشەر بوو بۆ هێزەکانی کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بۆ ئەو شوێنانە بەتایبەت بۆ کۆمەڵە کەپەیوەندی چڕوپڕ و هەمەلایەنەی لەگەڵ یەکیەتی نیشتمانیی کوردستان دا هەبوو، کۆمەڵە زۆر زوو لەوێ دابەزی و حیزبی دیمۆکراتیش بەتایبەت مامە غەنی بلووریان چەند ڕۆژێک لەو بەشە گیرساوە. دەفتەری مامۆستا شێخ عیزەددینیش سەرەتا هەرلەو جێیە نیشتەجێ بوو.

دانیشتنی یەکەمی تووژەڵ:

کۆمیتەی ناوەندی حیزب گوێزراوە بۆ ئاشی پشکاوێ. ئەو وەختە من وەک ڕاوێژکاری کۆمیتەی ناوەندی حیزب، بەرپرسیارێتی پەیوەندیە گشتییەکانی حیزب و بەڕێوەبردنی دەبیرخانەی کۆمیتەی ناوەندیم پێ سپێردرابوو و بۆ گشت چاوپێکەوتنەکان لەگەڵ سکرێتێری یەکەمی حیزب دوکتورعەبدوالڕەحمان قاسملوو هاوڕێیم دەکرد. ڕۆژێک پەیامێکمان لەلایەن بەڕێوەبەری کۆمەڵە و دەفتەری مامۆستا شێخ عیزەددین بەدەست گەیشت. لەو پەیامەدا داوایان کردبوو کە دانووستاندن و هەڵسەنگاندن بکەین بۆ ڕێکخستنی پاراستنی سەربازی هاوبەش دژ بە پەلامارەکانی دەوڵەت. زیندوویاد دوکتور قاسملوو لەگەڵ پێشوازیکردن لەو بیرۆکە، ئەرکی بەشداریکردنی پێ سپاردم.

یەکەمین کۆبوونەوەمان لەدۆڵی تووژەڵە ناسراو بەدۆڵی ئەحزاب بەجێ گەیشت. کاک فاتیح شیخ الاسلامی کە ئەو وەختە دەفتەری مامۆستا شێخ عیزەددینی بەڕێوە دەبرد وهەروەها کاک شوعەیب زەکەریایی وەک نوێنەری کۆمەڵە بەشداری چاوپێکەوتنەکە بوون. نوێنەری ڕێکخراوی چریکە فیدایەکانی گەلی ئێران لەو کۆبوونەوەدا بەشدار نەبوو، بەڵام هیچ مەبەستێکی تایبەتی هۆکاری ئەو ئامادەنەبوونە نەبوو، تازە شارەکان چۆل کرابوون، دۆخەکە شپرزە بوو ڕێکخراوەکان هێشتا لەشوێنێکی تایبەتدا جێگیر نەبووبوون. دەست نەدەگەیشتە هەمووکەس بۆ پەیوەندیگرتن. ئێمە بۆ نموونە چەند ڕۆژان پەیوەندییەکانمان لەگەڵ کۆمیتەی ناوەندی حیزب پچڕابوو.

لەپاش باسێکی چڕوپڕ لەسەر ڕەوشی پێکهاتوو لەئەنجامی شەڕی داسەپاوی دەوڵەتی ناوەندی بۆسەر کوردستان، بەشداربووان باوەڕی تەواومان بەوە بوو کە بۆ بەرەنگاربوونەوە لەبەرامبەر دەستدرێژییەکانی هێزی داگیرکەر و دژ بەشۆڕشی گەلانی ئێران، هاوبیریی و هاوکاریی لەکۆی بوارەکاندا پێویستە، بەدیاریکراویش لەبەشی ڕێکخستنی بەرخۆدان و بەرگریی

سەربازی.

جەخت لەسەر ئەوە کرا کەپێکهاتەیەکی سەربازیی یەکگرتوو بەمەبەستی پاراستن لە دەسکەوتەکان، لەبەرژەوەندییەکان و لەگیان و مالّی خەڵکی کوردستان ئەرکی حاشاهەڵنەگری هێزەکانی کوردستانە.

بڕیاردرا نوسراوێک ئامادەبکرێ بۆ واژۆکردنو ڕاگەیاندن وەک سەرەتای هاوکاری. کاک فاتێح ئەو هەنگاوەی خستەسەر شانی خۆی و ڕۆژی دوایی گەڕامەوە بۆ تووژەڵ و چاوم بەپێشنووسی ڕاگەیەندراوەکە کەوت. خاڵی بەهێزی ئەو مەتنە ئەوە بوو کەبزاڤی کورد ی وەک بزووتنەوەی بەرگری کوردستان - جنبش مقاومت کردستان- خویندنەوەی بۆ کرابوو. تییدا هاتبوو کە" ئەمپریالیزم و ئیسرائیل خەریکی ئاژاوەنانەوەن لەئێران و گەلی کوردیش لەو دەستێوەردانانە زیانی بەردەکەوێ."

من بەئاشنابوون بەسیاسەتی ڕێبەرایەتی حێزب، خۆم لەواژۆ کردن پاراست و بەرهەڵستکاری خۆم سەبارەت بە و بە شە لەمەتنی پێشنووسی ڕاگەیەندراوەکە دەربڕی و سەرەڕای ئەوە کە سکرێتێری حیزب و ئەندامانی دەفتەری سیاسی ئیختیاری تەواویان بۆ واژۆکردن بۆ من لەبەرچاو گرتبوو، گوتم ئەشێ ئەم مەتنە پێشکەشی هاوڕێیان و ئەندامانی بەڕێوەبەری حیزب بکەم. کاتێک گەڕامەوە بۆلای دەفتەری سیاسی حیزب، دوکتورقاسملوو لەپاش خوێندنەوەی پێشنووسی ڕێککەوتنەکە گوتی باسی ئەمپریالیزم بەجێیە، بەڵام پێویست ناکا ئیسرائیل لەپەنای دابنێین لەبەرئەوە کە ئێمە پێمان وانییە کە ئەو دەوڵەتە دەوری هەیە لەشەڕی کوردستان، پێشنیازی حیزب ئەوەیە کە ناوی ئیسرائیل هەڵبگیرێت، ئینجا ئێمە واژۆی دەکەین.

ڕۆژێ سێهەم گەڕامەوە بۆ تووژەڵ و بۆچوونی دەفتەری سیاسیم پێ ڕاگەیاندن، کاک فاتێح و کاک شوعەیب هەڵوێستی ئێمەیان بەدڵ نەبوو و ئامادەش نەبوون دەستێوەردانی مەتنەکە بکەن و ناوی ئیسرائیلی لێ دەربباوێژن. باسەکانمان بێئەنجام ماوە و کۆبۆوێنەوەکان کۆتاییان پێهات و ئۆرگانی ستادی سەربازیی هاوبەشمان بۆ دانەمەزرا. دوایی بیستمانەوە کە ئەو لایەنانە بڵاویان کردبوویەوە کە ئێمە وەک حێزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، لایەنگریمان لەسەهیۆنیزم کردووە و ئامادە نەبووین پشتگری لەبزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی فەلەستین بکەین و داواکاری ئەوە بووین کەناوی یەکیەتی سۆڤیەت بگونجێنین لەڕاگەیاندراوەکەدا وەک دەوڵەتێک کە لەوانەیە یارمەتیدەری کورد بێ. هەمووی ئەو لێدوانانە بێ ڕێچکەبوون، بەدڵنیاییەوە هیچ باسێک لەبزووتنەوەی فەلەستین نەهاتۆتە گۆڕێ و هیچ پێشنیار و باسێکیشمان لەسەر یەکیەتی سۆڤیەت نەکردبوو. من وەک شایەتحاڵیک بۆ میژوو لەسەر ئەو ڕاستیە مێژووییانە پێدادەگرم و ئێستاش لەپاش چڵ ساڵ هەڵوێستی حیزب فرە بەجێ و ئاقلمەندانە و بەرپرسیارانە ی دەزانم.

کۆبوونەوەی دووهەمی تووژەڵ:

چەند ڕۆژ دوای ئەو چاوپێکەوتنە نەزۆکە، بەدەسپێشخەری مامۆستا شێخ عیزەددین و کاک غەنی بلووریان و بەمیواندارای مام جەلال تاڵەبانی کۆبوونەوەیەک لەناوخێوەتی مام جەلال کە دەفتەری کاری بوو، بۆ دانووستاندن لەناو هێزەکانی کوردستانی ئێران پێک هات. مەبەست ئەوە بوو کە یەکگرتوویەک پێک بێت لەناو ئەم هێزانە کەبەشداری بزووتنەوەی بەرگری چەکداریی کوردستان بوون. بەشداربووان جگە لەمیواندارانی، بریتی بوون لە:

دوکتور قاسملوو،
کاک عەبدوڵڵا موهتەدی و کاک شوعەیبی زەکەریایی لەکۆمەڵە،
کاک فاتیح شیخ الاسلامی وەک دەفتەری مامۆستا،
بهزاد کریمی ناسراو بەرەفیق مەمەد و کاک مینەی شیخانی لەڕێکخراوی چریکەفیداییەکانی گەلی ئێران - لقی کوردستان،
کاک حەسەن ماوەڕانی و کاک مینەی چیرە،
نووسەری ئەو چەند دێڕەش (عەزیز ماملێ) و کەسی سێهەم لەحیزبی دیموکرات.

بەر لەوە کە باسی سەرەکی دەست پێ بکرێ، کاک عەبدوڵڵای موهتەدی داوای کرد کە: ئەو دوو برادەرە ناناسن و داوای ناساندنیان کرد، دیارە کاک عەبدوڵڵا دەیناسین بەڵام بەلایەوە سەیر بوو کە لەگەڵ ئێمە دانیشتبوون. کاک حەسەنی ماوەڕانی و کاک مینەی چیرەخۆیان وەک" یەکیەتی لاوانی شۆڕشگێڕی کوردستان" ناساند، نوێنەری کۆمەڵە گوتی هەتا ئێستا ڕیکخراوی ئەوتۆیان نەبیستووە و نەناسیوە تائێستا لەکوردستان هیچ تێکۆشانیکی سیاسییان نەبووە، ئەگەر ئەندام یان لایەنگری حیزبێکی تایبەتین با باسی بکەن .

مامۆستا شێخ عیزەددین نێوبژیوی کرد و ڕایگەیاند:

"ئەگەر ئێوە لەحیزبی تووده نزیکن ئێمە دەتوانین ماوەیەک بۆ ئێوە لەبەرچاوبگرین بۆ پەیوەندی گرتنتان لەگەڵ بەڕێوەبەری حیزب، ئەگەر ئەوان ڕازی بوون بۆ بەشداریکردن لەو شتە کە ئێمە خەریکین پێکی بێنین، ئێوە بەخێردێنە ناو وبە شدار دە بن. مامە غەنی، دوکتور قاسملوو و مام جەلالیش هەر ئەو پێشنیارەی مامۆستایان پەسند کرد و دووپاتیان کردەوە و ماوەی دوو مانگیان بۆ لەبەرچاو گرتن بۆ پەیوەندی لەگەڵ ڕێبەرایەتی حیزبی تووده.

مامە غەنی دەستیکرد بەقسەکردن دژبە هێرشی درندانەی دەسەڵاتی ئێران بەسەر گەلی کوردو لەکۆتایی وتارەکەیدا باسی لەیەکگرتوویی و پێداویستییەک کرد لەئاستی کۆکردنەوەی هێزەکان بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ هێرشەکانی پاسدار و ئەرتەش. مامۆستا و دوکتور قاسملوو و مام جەلال و بەشدارانی دیکەش لەو بەستێنەدا بۆچوونی خۆیان دەربڕی و وەک ئەرکێک بەراوردیان کرد.

برای بەڕێز کاک شوعەیب زەکەریایی کە بۆخۆی لەو کۆبوونەوەدا بەشداربوو لەم دواییانەدا لەلێدوانێکی ڤیدیۆییدا هەندێک ڕاگەیاندنی بڵاو کردۆتەوە کەبەداخەوە تێکەڵاوی تێدایە.

کاک شوعەیب لەپەراوێزی لێکدانەوەکانی لەسەر "هەوڵ و تەقەللا بۆ پێکهێنانی بەرەیەک"، باس لە" ئاکامی ئەو سیاسەتانەی کە حیزبی دیمۆکرات گرتوونەتی بەر "باسێکی دوورو درێژ بڵاو دەکاتەوە، لێرەدا بەپێویستی نازانم هیچ جوابێک ئاراستەی ئەو بەڕیزە بکەم، تەنیا ئەوەندە ئێژم کەئەمڕۆ ستایش کردن لەلایەک و بە شەیتانی کردنی ئەوانی تر هیچ یارمەتییەک بەپتەوکردنی ڕایەڵەکانی پەیوەندی لە باری سیاسی ناگەیەنێت و ئەم جۆرە لێدوانانە دەرفەتێک ناکەنەوە بۆ بیرکردنەوەیەکی ئەرێنی و بێلایەنداری و شێوەی لێکدانەوە و جۆری هەڵسەنگاندن لەڕووداوەکانی ڕابردوو، شتێکی کە فرە پێویستە بۆ داوەرییەکی دادپەروەرانە.

پێشەکی دەبێ ڕونبێتەوە کە مەبەستی هیچ یەک لەدانیشتنەکانی نێوان هێزەکانی کورد پێکهێنانی بەرەنەبوو، کاک شوعەیب باس لەکۆبوونەوەیەک دەکا لەسەردەشت کەدەبێ لەدەفتەری حیزبی دیمۆکرات وەدی هاتبێ. ناچمە ناو ناوەڕۆکی ئەو "کۆبوونەوە" کەدەبێ دوکتور قاسملوو و مامۆستا عەبدوللە حەسەنزادە و من بەشداری بووبێتین، هەروەها "ڕێکخراوی موجاهدینی بانە کەدوایی بوو بەخەبات". پێویستە بەدڵنیاییەوە ڕابگەیەنم کەهیچکاتێک چاوپێکەوتنێکی ئەوتۆ ڕووی نەداوە، حیزبی دیمۆکرات لەو سەردەمەدا هیچ دەفتەرێکی تەشکیلاتی لەشاری سەردەشت دانەمەزراند بوو، مامۆستا حەسەنزادە پێی ڕاگەیاندم کەهیچکاتێک لەکوردستان چاوی بەکاک شوعەیب نەکەوتووە، منیش بەهیچ شێوەیەک دانیشتنێکی لەو چەشنەم وەبیرنایە، هیچکاتێکیش لەگەڵ ڕێکخراوی خەبات چاوپێکەوتنم نەبوو، هەروەها لەگەڵ کاک حوسێن مرادبیگیش (حەمەسوور).

کاک شوعەیب باس لەکۆبوونەوەی ناوخێوەتی مام جەلالیش دەکا کە ئەویش کەم و کووڕی پێوە دیارە و گێڕاوەکان بەجێگە نیین، ڕووداوەکان بەو شیوەیە بەڕێوەچوون کە لەسەروە باسمان لێوە کردوون.

سەبارەت بەدامەزراندنی ستادی هاوبەش، هەندێک بابەتی خستۆتەژێر لێکۆڵینەوە وبڕیک باسی تری هێناوەتە گۆڕێ وەک ئەوە کە لەچاوپێکەوتنەکاندا حیزبی دیمۆکرات داواکار و پێداگریی ئەوە بووە کە حێزبی تووەی ئێران بەشداری لەو بەرەدا بکا، ئەو لێدوانە لەجێی خۆیدا نییە، بەم هۆیانە:

١- نەک هەر لەو سەروبەندە بەڵکوو هیچکاتێک لەپاش گەڕانەوەی ڕێبەرایەتی حیزبی دیمۆکرات بۆ وڵات کەمترین نێوان و پەیوەندی لەگەڵ حیزبی تووەدا دانەمەزرا، دوکتور قاسملو و کیانووری کێشەی کۆنی شەخسییان هەبوو.

٢- جیاوازی ئیدەئۆلۆژیک و دووربوون لەهەڵوێستی سیاسی و ستراتێژیک لەسەرسۆسیالیزم و بەدڵنیایی لەسەر کۆماری ئیسلامی، ڕوانگەکانی ئەو دوو حێزبە بەتەواوی لەگەڵ یەک نامۆ بوون.

٣- حیزبی تووەدە لەمێژنەبوو ڕێکخراوی نیزامی خۆی هەڵوەشاندبوویەوە، نەدەکرا سەر لەنوێ ڕوو لەکردەوەی سەربازی بکاتەوە، ئەویش بەرامبەر بەرژیمی کۆماری ئێسلامی کە هەمووکاتێک بەشان و باڵی هەڵدەگوت و وەک دەوڵەتی دژبەئەمپریالیزم دەسرەی بۆ هەڵبەستبوو.

٤- حیزبی تووەدە بەهیچ شوەیەک ئامادە نەبوو بیر لەبەشداری لەپلاتفۆرمێکی ئەوتۆ بکاتەوە، ئەگەر نیازێکی لەو شێوەشی هەبایە زۆر ڕوون بوو کە هیچیەک لەبەشدار بووان ئامادە نەدەبوون ئەندامێتی و هاوڕێیەتی بکەن.

لەوکۆبوونەوەدا بەشداربووان نەپرژانە سەر ئەوە کە بەرنامە و نەخشەڕێگایەکی هاوبەش ئامادە بکەن و بەبێ هیچ ئەنجامێکی کۆنکرێت دوایی هات.

چاوپێکەوتنەکانی دوایی:

پێشمەرگەکان بوێرانەو قارەمانانە سەرکەوتنیان بەدەست دەهێنا، گشت ڕۆژێ لەڕۆژنامە و میدیاکانی ئێران و جیهان باس لەلاوازی پاسدار و ئەرتەشی ئێران دەکرا و بەدەستەوەگرتنی بنکەکانیان بەدەستی پێشمەرگە. هەندێک دەنگۆی وتووێژ لەئارادا بوون. شەوێک رادیۆی مونت کارلۆ بەشی عەرەبی قسەی ئایەتوللا شەریعەتمەداری بڵاو کردەوە کەپێشنیاری ناوبژیوی دابوو لەنێوان کوردەکان و دەوڵەت. دوکتور قاسملوو داوای لەمن کرد کەسەفەری تاران بکەم بۆ پەیوەندی گرتن لەگەڵ میدیاکان بەتایبەت ڕۆژنامەکان. لەتاران بەیارمەتی زیندوویاد دوکتورشەرەفکەندی کە ئەوکات وە ک ئە ندامی

حیزب ئاشکرانە بوبوو جموجۆڵێکی ڕاگەیاندنمان وەگەڕخست و ڕامانگەیاند کە ئێمە وەک حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران ئامادەین بۆ وتووێژ و دۆزینەوەی ڕێگای چارەسەریی سیاسی. لەگەڵ زیندوویاد جەنابی صارمخان صادق وزیری چاوپێکەوتنێکی دووجارەمان بوو. هەندێک دیداری دیکەش ڕوویدا لەگەڵ چەند کەسایەتی کوردی باشوور و ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە بەپێویستی نازانم لێرەدا باسیان لێوە بکەم.

شەوێک دەوری کاتژمێری دە، پێشمەرگەیەکی یەکیەتی نیشتمانیی کوردستان نامەیەکی لەزیندوویاد مام جەلال تاڵەبانی گەیاندە دەفتەری سیاسی کە بۆ دوکتور قاسملووی ناردبوو. نووسیبووی "ئەوشۆ داریوش فروهر لێرەیە لەگوندی بنوخەڵەف، پێمخۆشە ئێوەش وەک حیزبی دیموکرات بێن لە وتووێژدا بەشداری بکەن". دوکتور قاسملوو گوتی دەستی مام جەلال خۆش بێ، بەڵام زۆر سەیرە کە نە مامۆستا نە کۆمەڵە هیچ باسیکیان لەگەڵ ئێمە نەکردووە. بەگوێرەی نووسراوەی مام جەلال، فروهر ڕۆژی دوایی دەگەڕایەوە بۆ تاران. هەم هەڵوێستی کۆمەڵەمان لەدڵ گران هات و هەم هی مامۆستا و دەفتەرەکەی. کاک شوعەیب هیچ باسێکی لەو هەڵوێستەی کۆمەڵەی نەکردووە کە مەبەستی لەپەراوێزخستنی حیزبی دیموکرات بوو.

دەفتەری سیاسی حیزبی دیموکرات بڕیاری دا پلێنۆمیک بۆ هەڵسەنگاندنی دۆخی تایبەت بە وتووێژ لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت ببەستێ. شەوێکی سەرەتای مانگی گەلاڕێزان کۆبوونەوەی حیزب بەبەشداری نوێنەرانی هەموو بەشەکانی ناوچەکان وەدی هات و تا بەری بەیانی درێژەی بوو.

لێکەوتەی بیروڕاکانی نوێنەرانی بەشدار لەچوار خاڵدا کۆ دەبوونەوە:

١- حیزبی دیموکرات پێشوازی لە وتووێژ دەکا لەبەرئەوە کە لەسەر ئەو بڕوایەیە کە پرسی کورد دەبێ لەڕێگەی سیاسی چارەسەر ببێت.

٢- حیزبی دیموکرات پێی وایە کە پێویستە هێزەکانی کورد لەدەوری ئۆرگانێک یان دەستەیەکی یەکگرتوو کۆ ببنەوە بۆ بەڕێوەبردنی وتووێژەکانی لەگەڵ دەوڵەت. لەبەر ئەوە کە باری قورس و بەرپرسیارەتی سەرەکی لەشەڕەکاندا لەسەرشانی حیزبی دیموکرات بووە دەبێ سەرۆکایەتی و ڕێبەرایەتی دەستەی نوێنەرایەتی بەدەستەوە بگرێ.

٣- دەبێ ڕاگرتنی دوو لایەنەی شەڕ لەلایەن دەوڵەت و هێزەکانی کورد ڕاگەیەندرێ.

٤- ئەشێ پاسدارەکان لەکوردستان وەدەرکەون.

باسی کۆتاییهێنان بەشەڕ و دەستپێکردنی وتووێژی سیاسی ببوو بەنەقڵ و نوقڵی ناو کۆڕوکۆبوونەوەی شارەکانی کوردستان، لەمەهاباد ئەو دۆخە بەڕوونی هەستی پێ دەکرا و لەڕاستیدا ڕسکانی پێکهاتەیەکی نوێنەرایەتی لەهێزەکانی کوردستان وەک پێداویستییەکی سەرەکی ڕۆژ لەبەرامبەر ڕێکخراوە سیاسییە کوردییەکان ڕاوەستابوو، خەڵکی کوردستان هاندەری بەهێزی ئەم هەستە بوون.

هیچ کۆڕوکۆبوونەوەیەکی دیکە لەپاش دانیشتنی ناوخێوەتەکەی مام جەلال تاڵەبانی نەهاتبوویە ئاراوە. ڕۆژێک مامۆستا شێخ عیزەددین و کاک فاتیح شیخ الاسلامی و کاک ئەحمەدی ئەسکەندەری هاتن بۆ بنکەی حیزبی دیمۆکرات لەئاشی پشکاوێ. لەچاوپێکەوتنەکەدا دوکتور قاسملوو، مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەنزادە و من بەشدار بووین. مامۆستا شێخ عیزەددین دەستی بەقسەکرد و گرنگیدان بەوتووێژ لەگەڵ دەوڵەت و پێکهێنانی دەستەیەکی نوێنەرایەتی لەنێو حیزب و ڕێکخراوە سیاسیەکانی کورد. دوکتور قاسملوو پێشوازی کرد لەو دیدارە و ئاگاداری دا کە هەر بەوبۆنەوە لەلایەن کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیمۆکرات پلێنۆمیکی تایبەتی بۆ ئەو مەبەستە بەستراوە و پێداگری کراوە لەبایەخدانان بە مژاری وتووێژ. جەختیشی لەوە کردەوە کە بەپێی بڕیارەکانی پلێنۆم سەرۆکایەتی دەستەی نوێنەرایەتی دەبێ بۆ حیزبی دیمۆکرات لەبەرچاو بگیرێ. هەروەها باسی ئەوەی کرد کە کاک فاتیح و کاک ئەحمەد لەڕوانگەی حیزبەوە ئەندامی کۆمەڵەن و لەودانیشتنەدا لەگەڵ مامۆستا و کۆمەڵەدا چاوپێکەوتن هەیە. لەو چاوپێکەوتنەشدا نوێنەری ڕێکخراوی چریکەفیداییەکانی گەلی ئیران - لقی کوردستان ئامادە نەبوو، هۆکارەکەی ڕوون نەبوو!

چاوپێکەوتنەکان بەردەوام بوون و پێویستە ئاماژە بەخۆپێوە ماندووکردنەکانی مامۆستا شێخ عیزەددین بکەم و پێداگرتنەکانیان بۆ نزیککردنەوەی هێزەکانی کورد لەدەوری یەکتر بۆ ڕێکخستنی یەکیەتی. ماوەی چەند ڕۆژان جەنابی مامۆستا لەبنکەکەی خۆیان لەگوندی شێنێ بەتێپەڕکردنی هەورازێکی چڕو مەترسیدار(لەگەڕانەوەدا)، لەگەڵ کاک ئەحمەدی ئەسکەندەری سەردانی ماڵی دەفتەری سیاسی حیزبیان دەکرد لەئاشی پشکاوێ و پێداگریان دەکرد بۆ لێکتێگەیشتن و پێکهاتنی هێزەکان بۆ دامەزراندنی دەستەی نوێنەرایەتی. هەموو کاتێک باسیان لەیەکیەتی وەک مەرجی سەرەکی سەرکەوتنی بزووتنەوەی کورد دەکرد. بەڵام حیزب و کۆمەڵە لەسەرهەڵوێستی خۆیان سوور و بەردەوام بوون.

بڕیاری یەکلاییکەرەوە

لەشارەکانی کوردستان بەتایبەت لەمەهاباد، خەڵک زۆرچاوەڕێی ڕاگەیاندنی دەستەیەکی نوێنەرایەتی کورد بوون و پەرێشان بوون لە وەدەرەنگ خستنی. کۆڕوکۆمەڵ دەگیرا بۆ هاندانی هێزەکانی کورد بۆ یەکگرتن.

ئێوارەیەک سێ کەس وەژووری ئێمە کەوتن لە پشکاوێ. ئەوکات دوکتور قاسملوو میواندار کریس کوچێرا نووسەر و ڕۆژنامەوان و وێنەهەڵگری بەناوبانگی فەڕەنسی دەکرد کە تازە گەیشتبوونە بنکەی حێزب. ئەو ژن و پیاوە بەهەستە لەوەختێکی لەباردا گەیشتبوونە کوردستان و لەگەڵ گشت پێکهاتە سیاسییەکانی بەشەکانی کوردستان کە لەو ناوچەیە بوون دیداریان دەکرد.

ئەو سێ کەسە بریتی بوون لە:

کاک ئەبووبەکر حەسەنزادە،
کاک محەممەد ئاریایی،
کاک حوسێن مەدەنی.

کاک ئەبووبەکری حەسەنزادە هەڵی دایە قسەکردن و گوتی:

"ئێمە نوێنەری خەڵکی مەهابادین و هاتووین پێتان ڕابگەیەنین کەخەڵک گەلێک ناڕازین لەو کەمتەرخەمییەی هێزە کوردییەکان سەبارەت بەدامەزرانی دەستەی نوێنەرایەتی بۆ وتوێژ لەگەڵ دەوڵەت و چاوەڕێ و داواکاری ئەوەن کەهەرچی زووترهەنگاوی بەکەڵک بۆ ئەو پرسە گرنگە هەڵبگرن. مامۆستا عەبدوللە حەسەنزادە و من دانیشتبووین و سەید ڕەسوڵی بابی گەورەش یادی بەخێر بێ کە لەبۆمباراندا بریندار ببوو لەوێ بوو. جوابی مامۆستا و من هەر ئەوە بوو کەپێشتر دوکتور قاسملوو ئاراستەی مامۆستا شێخ عیزەددینیان کردبوو، پیمان داگرت لەسەر بڕیارەکانی پلێنۆم و زەفکردنەوەی ئەو خاڵە کە ئەشێ ڕیبەرایەتی دەستەی نوێنەرایەتی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران بسەلمێندرێ. ئەوان گوتیان کەپێشنیارێکیان لەلایەن خەڵکەوە هێناوە:

"مامۆستا شێخ عیزەددینی حوسێنی سەرۆکی هەیئەت بێت، حیزبی دیمۆکرات وتەبێژ، کۆمەڵە و ڕێکخراوی چریکەفیداییەکان وەک ئەندام بەشدار بن. ئێمە بەوەش ڕازی نەبووین و بەپێچەوانەی قەراری دەرکراو لەکۆبوونەوەی بەرینی ناو مزگەوتی دۆڵەتوومان هەڵدەسەنگاند. هەتا مەلابانگدانان قسەکردنەکانمان درێژەی هەبوو و بەبێ هیچ ئاکامێک کۆتایی پێ هات. ئەو برادەرانە چەند کاتژمێرێک کەلای ئێمە چاویان گەرم کرد و بەیانی بۆ خواردنی بەرچا دوکتور قاسملوو هەروەک پێشتر ئاگاداری کردبووین کەپێی خۆش بوو چاوی بەو شانده بکەوێ هات بۆ لامان. پێشنیارەکانی خۆیان دووپات کردەوە و سکرێتێری حیزبی دیمۆکرات خێرا و بەبێ هیچ باسوخواسێک گوتی ئێمە ئامادەین لەسەر ئەوە ڕێک بکەوین، من واقێکم بردەوە بەرخۆم و چاوێکم لەمامۆستا عەبدوڵڵا حەسەنزادە کرد و لەسەر کوتە کاغەزێک بۆم نووسی:

ئێمە تەواوی شەوی ڕابردوو پاراستنی بڕیارەکانی دەرچووی پلێنۆمی حیزبمان کرد کەچێ ڕیسەکەمان بوو بە خوری، باشە ئەدی چی وەڵامی نوێنەرانی حیزب لەپلێنۆم بدەینەوە؟ مامۆستا لەژێر نووسراوەکەم جوابی دامەوە:

"وەڵا کاکە ئەمنیش سەرم سوڕماوە"

دیارە ئێمە بۆ ڕێزگرتن لەسکرتێری حیزب و بیرکردنەوە لەوە کە بێگومان حیکمەتێک لەو هەڵوێستەی دوکتور قاسملوودا هەیە هیچمان نەگوت و بەوجۆرە پێشنیارەکەی "نوێنەرانی خەڵکی مەهاباد" هاتە پەژراندن و هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد دامەزرا. داوا لەو سێ برادەرە کرا کە ئەو باسە ئاشکرا نەکرێ و جاری بەنهێنی بمێنێتەوە، کەچی موهەندیس ئاریایی لەچوارچرای شاری مەهاباد لەپشت میکرۆفۆن باسی لێ کردبوو. لەو سێ کەسە کاک ئەبووبەکری حەسەنزادە دۆستی نزیکی مامۆستا شێخ عیزەددین بوو، دوو کەسەکەی تر لەکۆنگرەی چوارەی حیزبی دیمۆکرات، کە لە ٣٠ی ڕێبەندانی ١٣٥٨دا بەڕێوەچوو پالێوراوی ئەندامێتی بەڕێوەبەری حیزبی دیمۆکراتی کوردستان ئێران بوون لەگۆنگرەی چوار و ڕایانگەیاند کە ئەندامەتییان لەناو حیزبدا دەگەڕێتەوە بۆ چەندین ساڵ لەوەوبەر.

من سەرەتا لەو هەڵوێستە خێرایەی سکرتێری حیزب دڵخێشاو بووم بەڵام ئەوەندەی پێنەچوو کە بۆم دەرکەوت کە دوکتور قاسملوو هەستی کردبوو بەچەن خاڵی گرنگ:

١- لەوتووێژ لەگەڵ دەوڵەت سوور بوو.

٢- هەستی بەمەترسی جیددی کرد بوو لەناکۆکی ناو ڕێزەکانی کورد و پێی وابوو کە دەبوو بەهەرشێوە و ڕێکارێک بێت بەری بگیرێ و کۆتایی بەدووبەرەکی بهێندرێت.
٣- لەناو حیزبی دیمۆکراتدا یەکیەتی بۆچوون و لێکدانەوە سەبارەت بەماهییەتی دەسەڵاتی ئێران لەئارادا نەبوو، دوکتور قاسملوو پێی وابوو کە کۆمەڵە و ڕێکخراوی چریکە فیداییەکان لەبەرەی سەرهەڵدانی کوردستاندا جێیان گرتووە و دەبێ بپارێزرین. لەپاش چل ساڵ بەسەر تێپەڕێنی ئەو هەوڵانە بۆ یەکگرتوویی ڕاستییەکی حاشاهەڵنەگری مێژوویی دەکەوێتەوە بەرچاو: **هەڵوێستە لێبڕاوانەکەی نەمر دوکتور قاسملوو گەلێک لێزانانە، لێهاتووانە و ئاقلمەندانە بوو.**

ڕێککەوتن بۆ پێکهاتنی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد دەری خست کەلێدوانەکان لەسەر حیزبی دیمۆکرات بەدیاریکراویش شەخسی دوکتور قاسملوو و تاوانبار کردنی بەوە کەنیازی هێنانی حیزبی تووەی بووە بۆ ناو دەستەی نوێنەرایەتی لەگەڵ

ڕاستییەکان یەکیان نەدەگرتەوە. دوکتور قاسملوو دەری خست کەچەندە بوێرانە هەستی بەبەرپرسیارێتی کرد لەو سەردەمە ناسکەی کەکوردستان پێیدا تێپەڕ دەبوو، بۆ چاکەی گشتی و بەرژەوەندیە نەتەوەییەکانی بزووتنەوەی کورد تەنانەت بڕیارەکانی حیزبیشی لەپەراوێز خست.

بەڕاستی هەوڵ و تێکۆشانی مامۆستا شێخ عیزەددین و دوکتورقاسملوو نەبا، یەکگرتوویی و نوێنەرایەتی و یەکڕیزی لەناو ڕێکخراوە سیاسییەکانی کورددا پێک نەدەهات و دیارنەبوو ئێمە تووشی چ شڵەژاوی و گێرەشێوێنی و گیروگرفتێک دەبووین.

من ئەو وەختە گەڕابوومەوە بۆ مەهاباد، خەبەرمان پێ گەیشت کەهەیئەتی تایبەتی نوێنەرایەتی دەوڵەت گەیشتۆتە وێنەدەرێ. شەوێک لەگەڵ مامۆستا هێمن، کاک غەنی بلووریان و کاک کەریم حیسامی بڕیارمان دا بچین بۆ بەخێرهاتنیان، تەنێ بۆ بەخێرهاتن، کەچی لەوێ تووشی باسوخواس بووین.

هەرکە وەژوور کەوتین لەشوێنی نیشتەجێبوونیان لەدەفتەری بەندی (سەد) سابڵاغ، دیتمان فروهر و سحابی و صباغیان دانیشتوون و هەندێک تۆڵگرژ و نێوچاوانترش بوون. مامە غەنی بەخێرهاتنی کردن. ئەو ئاشنایی کۆنی لەگەڵ عزت اللّە سحابی و فروهر هەبوو و لەگرتووخانەی تاران هاوبەند ببوون.

لەیادداشتەکانی کە لەو کۆبوونەوەم هەڵگرتوون و ئێستاش لەبەردەستمدان، قسەکانی فروهر و مامە غەنیم نووسیونەتەوە.

فروهر دەستی بەقسە کرد و لەپاش ئاماژە بە ستەمی گەلی کورد گوتی: "لەناو ئێراندا پیلانگێڕی هەیە و پێشەکی لەکوردستان هاتۆتە ئاراوە، عیراق دەستێوەردان دەکا لەخوزستان ..."

مامە غەنی زۆر هێمنانە گوتی: "ئێمە ئێرانین، لەچاوپێکەوتن لەگەڵ ئیمام و دەوڵەت باسی ڕووداوەکانمان کردووە..."

کاک کەریمی حیسامیش چەند وشەیەکی هەر لەو بوارەدا ئاراستەیان کرد. من نەمدەویست بەشداری بکەم لەقسەکان بەڵام کاتێک دیتم مامە غەنی و کاک کەریم بەبێ لەبەرچاو گرتنی مەبەستی دیدارەکەمان، بەبێ ئەوە کە لەلایەن ڕێبەرایەتی حیزب داوایان لێ کردبین و بەتایبەت لەبەر نەرمیی لێدوانەکانیان و گرنگتر لەوانەش بەهۆی ئەوە کە لەبابەتی بەخێرهاتنەکە لایان دا، هەڵمدایە و گوتم کە ئێمە نەهاتووین بۆ وتووێژ، تەنیا بەپێی ڕێسای کوردەواری کە ڕیز دەگرن لەمیوان، هاتووین بەخێرهاتنتان بکەین بۆ شاری مەهاباد و بەتایبەت بۆ وتووێژ و دۆزینەوەی ڕێگاچارەیەک بۆ پرسی

کورد. ئێمە مەرجی خۆمان هەیە بۆ دەسپێکی وتووێژەکان و یەک لەوانە گەڕاندنەوەی پاسدارەکانە و لابردنیان لە کوردستان و گەڵانەیەکیشمان هەیە بۆ خودموختاری.

صباغیان ڕووی تێکردم وپرسی: گەڵانەکەتان چیە؟ گوتم لەهەشت خاڵدا خۆی دەگرێتەوە:

١- مافە نەتەوەییەکانی گەلی کورد بەشێوەی خودموختاری لە لایەن حکوومەت دەبێ ڕابگەیندرێن و لەدەستووری (یاسای بنەڕەتی) ئێراندا بگونجێن.

٢- چوار پارێزگای کورد وەک ئیلام، کرماشان، کوردستان و ئازەربایجانی ڕۆژاوا لەناوچەی خودموختار جێ بگرن.

٣- مەجلیسی میللی کوردستان بەرزترین ئۆرگانی کوردستانە و...

لێرەدا صباغیان قسەکانی بڕیم و ئاگری لەدەم باری و بەتووڕەیی گوتی:

مەجلیسی میللیمان نییە و قسەی وا قبووڵ ناکەین.

گوتم ئێوە هاتوون بۆ وتووێژ، لەلایەن ئیمام خومەینی ئەو ئەرکەتان پێ سپێردراوە، کاتیک باسی وتووێژ دەکەن یانی دانیشتن لەگەڵ یەک و بەراوردکردنی داخوازیەکان و هەڵسەنگاندنیان، من پێم وتن کە ئێمە ئەوڕۆ تەنیا هاتووین چاوپێکەوتنێکی دۆستانەمان لەگەڵ ئێوە ببێت، دیدارەکامان بەو قسانە کۆتایی پێهات.

لەپاش ڕاگەیاندنی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد، لەلایەن کۆی خەڵکی کوردستان دەنگی شادی بەرز بووبەوە و پێشوازی تەواوی لێکرا. ئەندامانی هەیئەت ئۆرگانێکیان بەناوی دەبیرخانە دامەزراند کەکاروبار و هە لۆێست و هەڵسووڕاندن و ڕێکخستن وئامادەکاریی بەدەستەوە گرت، کۆبوونەوەی پێک دێنا، بەیانیەی دەردەکرد و ڕاگەیاندنی بڵاو دەکردەوە، شوێنی چاوپێکەوتنی خەڵکیش بوو، لەدەقتەری بەندواوی (سەد) مەهاباد و فەرماندارای ئەو شارە کاروبارەکانی بەڕێوەدەبرد. ئەو کەسانەی کە لەو دەبیرخانەیەدا بەشدار بوون بریتی بوون لە:

کاک فاتیح شیخ الاسلامی لەدەقتەری مامۆستا شێخ عیزەددین، عەزیز ماملێ لەحیزبی دیمۆکرات، دوکتور جەعفەری شەفیعی

لەکۆمەڵە و کاک حەمەدەمینی شیخانی نوێنەری ڕێکخراوی چریکە فیداییەکانی گەلی ئێران - لقی کوردستان. کۆمەڵێک ئەرکی بەرچاو لەکارنامەی دەبیرخانەدا تۆمار کراوە، چەند بەیانیە و ڕاگەیاندراو کەپەیوەست بوو بەڕووداو و پرسەگرنگەکانی ئەو سەروبەندە. یەک لەوانە لەڕۆژی ٤ی سەرماوەز بڵاو کرایەوە. لەو بەیانیەدا داوای خۆپیشاندانێک لەخەڵکی کوردستان بۆ پشتگری لەداخوازییەکانی گەلی کورد کرابوو بۆ پاڵپشتی لەو پێکهاتەیە لەڕۆژی ٦ی سەرماوەزی ١٣٥٨، هەر لەو بیانیەدا گەڵاڵەیەکی خودموختاری لەهەشت خاڵدا بڵاو کرایەوە و هەرچوار لایەنی بەشدار لەشاندەکەدا واژۆیان کردووە. لەو ڕۆژەدا جەماوەری بەرفراوانی خەڵکی کوردستان لەهەموو گوند و شارەکان لە ڕێپێوانگەلی شکۆداردا پەیوەندی خۆیان لەگەڵ هێزە سیاسیەکان و کەسایەتییە خۆشەویستەکانی کورد دووپات کردەوە و پاڵپشتییان لەداخوازییەکانی گەلی کورد و لەهەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد دەربڕی و بەکردەوە ڕایانگەیاند کەئەو دامەزراوە سیاسییە بەتەنیا نوێنەری خۆیان دەناسن بۆ دانووستاندنەکان لەگەڵ دەوڵەت. ئەو پشتگرییە لەڕاستیدا بەڵگەی متمانە و اعتبارنامە بوو بۆ دەستەی نوێنەرایەتی کورد.

دەبیرخانەی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد لەسەرچەند پرسی گرنگ ئاگاداری و بەیانیەی بڵاوکردەوە وەک بەشدارینەکردن لەڕێفراندۆم بۆ دەستووری داهاتووی ئێران لەڕۆژەکانی ١١ و ١٢ی سەرماوەزی ١٣٥٨، پشتیوانی کردن لەپاڵێوراویی مسعود رجوی بۆ سەرکۆماری ئێران، هەروەها لەسەر ڕەوتی وتووێژەکان دەبیرخانە خەڵکی کوردستانی لەهەڵسووکەوت و کردەوەکانی هەیئەتی کورد ئاگادار دەکردەوە. لەسەریەک ١٥ ڕاگەیەندرا و و بەیانیە لەلایەن دەبیرخانەی هەیئەتی کورد بڵاو کرانەوە، هەروەها لەگەڵ بولتە ن یان خەبەرنامەیەکیش.

تاکە وتووێژەکە

پێویستە باس لەوە بکەین کەپێشتر ئەندامانی هەیئەتی تایبەتی دەوڵەت بۆ پرسی کوردستان چەندجار ڕایانگەیاندبوو کە لەگەڵ هیچ تاقم وحیزب و ڕێکخراوێکی سیاسی دانووستاندن ناکەن. ئەو لێدوانانە بوون بەهۆی ئەوە کە حیزبی دیمۆکرات داوای کۆبوونەوەی سەرۆکایەتی بکا بەبەشداری پێکهاتەکانی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد. ئەوان لەو دیدارەدا خوازیاری ئەوە بوون کەبۆ بڕوبیانوو بەدەستەوەنەدان، با ئەندامانی هەیئەتی کورد وەک شەخسی خۆیان بناسێنین نەک وەک نوێنەری پێکهاتەکان. پێشنیاری حیزب پەسند کرا و بڕیاری لەسەردرا.

کۆبوونەوەی فەرمی لەنێوان دوو هەیئەت لەڕۆژی ٢٠ی سەرمەوەزی ١٣٥٨ کاتژمێری سێ و نیوی پاش نیوەڕۆ لەفەرمانداری مەهاباد دەستی پێکرد. ڕۆژێک بەر لەوە هەیئەتی کورد لەچاوپێکەوتنی ناوخۆیی دواییین لێکدانەوەکان و

هەڵسەنگاندنەکانیان گۆڕیەوە و دۆخەکەیان تاوتوێ کرد.

سەرەتا داریوش فروهر سەرۆکی هەیئەتی دەوڵەت خۆشحاڵی خۆی دەربڕی لەپێکهاتنی ئەو دانیشتنە و گەشبینی خۆی بۆ ئاکامەکانی وتووێژ ڕاگەیاند و ئەندامانی هەیئەتی دەوڵەتی ناساند. پاشان مامۆستا شێخ عیزەددین لەگەڵ بەخێرهاتنی هەیئەتی دەوڵەت باسی لەوە کرد کە لەجیاتی چارەسەری پرسی کورد شەڕیان بەسەردا سەپاندین، خەڵکی کورد خوازیاری خودموختارییە لەناو ئێرانێکی دیمۆکراتیک. لەکۆتایی قسەکانییدا، مامۆستا ڕایگەیاند:

"کاتێک وتووێژ سەرکەوتوو دەبێ و دەگاتە ئەنجام کە لە کەشوهەوایەکی لێکتێگەیشتندا بەڕێوە بچێ، ئێمە پێشتر و لەداهاتووشدا ئەوە ڕەچاو دەکەین، هیوادارم ئێوەش بە لێکتێگەیشتوویی و سازان، بەرسڤی ئاشتیخوازیی و نیازپاکی گەلی کورد بدەنەوە و دۆخێکی لەبار پێک بێت بۆ چارەسەری پرسی کوردستان کەئاواتی گشت ئازادیخوازانی ئێرانە.

سەرۆکی هەیئەتی کورد یەک بەیەک بەشدارانی کوردی بەناو و بەپێکهاتە سیاسیەکانیان ناساند:

فاتیح شێخ الاسلامی، کەریم دانشیار لە دەفتەری من، ئەحمەد قاچی ک دەیناسن، عەزیز ماملێ، غەنی بلووریان، دوکتور قاسملوو، عەبدوللا حەسەن زادە و کەریم حیسامی لە حیزبی دیمۆکراتی کوردستان. بێهرۆز سولەیمانی و محەمەد ئەمینی شێخانی و ئەنوەرسوڵتانی لەڕێکخراوی چریکە فیداییانی گەل - لقی کوردستان. یوسف ئەردەڵان، ئیبراهیم عەلیزادە، عەبدوللا موهتەدی و جەعفەر شەفیعی لەڕێکخراوی شۆڕشگێڕیی زەحمەتکێشانی کوردستان (کۆمەڵە). ئەو ئاغایانە نوێنەری هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کوردن و لەلایەن خەڵکەوە پەسند کراون.

ناساندنی دەستەی نوێنەرایەتی کورد و ناوبردن لەڕێکخراوە سیاسیەکانیان ناڕەزایی صباغیانی لێکەوتەوە و ڕایگەیاند:

"من هەروەک چەند جاران بەعەرزی ئێوەم گەیاندووە، پێشتر بە ئاغای دوکتور قاسملوو و ئاغای بلووریان و ئاغای قازیشم عەرز کردووە، من زۆر بەلامەوە سەیر بوو کەجەنابتان دیسان ناوی ئاغایان کە وەک چریکی فدائی خلق و کۆمەڵە لێرە ئامادەن دەهێنیە گۆڕێ. ئێمە پێشتریش ڕامانگەیاند کە ڕاسپێردراوین لەچوارچێوەی فەرمانی ئیمام لە ٢٦ی خەزەڵوەر مافەکانی خەڵکی کوردستان وەک بەشەکانی دیکەی خەڵکی ئێران دیاری و ڕێکوپێک بکەین(تدوین)، دروست نییە کە کەس بەناوی نوێنەری حیزبێکی تایبەتی وەک لایەنی وتووێژ وەربگیرێت ...

دوکتورقاسملوو وەک وتەبێژی هەیئەتی کورد لە پاش دەربڕینی خۆشحاڵی لەو دانیشتنە و ڕاگەیاندنی نیازپاکی تەواو لەلایەن هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد هیوای خواست کە ئەوانیش هەربەو هەستە لەدەوری مێزی وتووێژ دابنیشن. وتەبێژی هەیئەت گلەیی زۆری ئاراستەی هەیئەتی دەوڵەت کرد سەبارەت بە ڕیزنەگرتن لە ئاگربەست، بەهێز کردنی ئەرتەش لەهەندێک ناوچەی کوردستان، ڕاگەیاندنی تێکدەرانەی هەندێک لەبەرپرسان وەک منتشری، خلخالی و چمران وەزیری دیفاع و ئەندامی هەیئەتی تایبەتی دەوڵەت کە گەمە بەوتووێژ دەکا و ڕایگەیاندووە کە شەڕ دابگیرسێتەوە و دەبێ ئامادەکاری بۆ بکرێ، خۆگێلکردن لەداوای گۆڕینەوەی بەندکراوەکان. باسی لەوە کرد کە شەڕ لەکوردستان لەلایەن ئێمەوە نەخوازراو بوو و بەسەرماندا سەپا بەڵام پێمانوایە لە شح ڕێ براکوژیدا نە سەرکەوتوو هەیە نە داکەوتوو. ئێمە لەسەر ئەو بڕوایەین کە ئەگەر بەدڵپاکی گوێ شل بکرێ بۆ داواکارییەکانی ئێمە، داخوازییەکانمان لەچوارچێوەی پەیامی ئیمام خومەینی جێبەجێ دەبێ، هەر بۆیە ئێمە"لبیک" مان گوت بەو پەیامە. دوکتور قاسلموو بەتایبەت جوابێکی بەجێی ئاراستەی صباغیان کرد و گوتی:

"بەپێی ئوسوول، هەر هەیئەتێکی نوێنەرایەتی بۆ خۆی ئەندامانی خۆی دیاری دەکا. ئەگەر لەلایەن هەیئەتی دەوڵەت گرفتێک هەیە سەبارەت بەوە کە نەتوانن لەگەڵ حیزب و ڕێکخراوەکان دابنیشن، ئێمە وەک هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد بەشداری وتووێژ بووین و ئێوەش لەگەڵ هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد دانووستاندن بکەن. ئێمە بەش بەحاڵی خۆمان ڕامانگەیاندووە و دووپاتی دەکەینەوە کە وەک حیزبی دیمۆکراتی کوردستان (هیوادارین هەڤاڵانی دیکەش هەروەتر) بەرژەوەندییەکانی کورد لەسەرووی کۆی ئەو پێکهاتانە دابنێن.

کاتێک هەیئەتی تایبەتی دەولەت ئامادە بێ کە لەگەڵ هەیئەتی نوێنەرایەتی کورد وتووێژ بکا، چ حیزبی دیمۆکرات، چ ڕێکخراوی چریکەای فدائی خلق و چ کۆمەڵە لەناو هەیئەتی کورددا جێیان گرتووە ولەلایەن پڕانی خەڵکی کوردستان پێشوازی و پشتیوانی لێوە کراوە. من پێموایە کە کێشە ڕواڵەتییەکان نابێ ڕیگربن لەدرێژەپێدانی وتووێژەکان و دیسان دەگەڕێمەوە سەر وتەکانی جەنابی ئاغای فروهر کە فەرموویان هەرچی زووتر بچینە سەر ناوەرۆکی گوتوبێژەکان و لەڕاستیدا ئێمە زۆر چاوەڕێی ئەوەین کە هەیئەتی دەوڵەت ئەو گەلاڵەی کە ڕایگەیاندووە ڕادەستی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کوردی بکات. هیوادارین لەپاش چاوپێکەوتنی گەلاڵەی دەوڵەت و لێکدانەوەی، گرفتەوردەکان بەهاسانی چارەسەر بێ.. بەهیواین بەباش لێکتێگەیشتن بگەینە ئەنجام و ئاشتی و ئاسایش لەکوردستان دەستەبەر بێت".

وەڵامی فروهر:

"هەر بەمشێوەیە کە ئاغای قاسملوو فەرموویان، ناوەرۆکی ئەو شتە کە بەناوی مافی خەڵک دەسەلمێندرێ فرە گرنگە بە لەبەرچاوگرتنی ئەوە کە تێپەڕاندنی سیستەمی حوکمڕانی کە هەتا ئێستا یانی بەر لە شۆڕشی ئێران ڕسکاوە بۆ سیستەمێکی دیکە واتە هەڵگرتنی ئەم سیستەمە ناوەندییە و جێگیرکردنی بەسیستەمی لامەرکەزی دەتوانێ داخوازییەکانی خەڵکی ئێران لەهەر قەوم و لەهەر گۆشەیەکی ئێران دەستەبەر بکات و منیش لەگەڵیم کە ئەوە دیمۆکراسی و ئازادی کەسیی و کۆمەڵایەتیەکان دەبێ لەئێران..."

"...ئەو ئەزموونانەی کە ئاغای قاسملوو ئاماژەیان پێکرد دەریخستووە کەدەبێ چوارچێوەی کۆی وتووێژەکان ڕوون بێ و ببەسترێتەوە بەوە کە ئێمە لە چ هەلومەرجێکدا وتووێژ دەکەین؟ لەگەڵ چ هەیئەتێک؟ دیارە هەر بەوجۆرە کە گوتمان و دووپاتی دەکەینەوە کە ئاواتی دڵی تەواوەتی خەڵکی ئێران بەخەڵکی کوردستانەوە ئەوەیە کە وەک یەک هەیئەت بن و وەک تەواوکەری یەکترهەڵسەنگاندنی بۆ بکرێ..."

"...بابەتێکی کە ئەورۆ هاتە گۆڕێ و دیسان لەو قەرارانە بوو کە لەسەری ساغ ببووینەوە و ڕیزی لێ نەگیرا لەلایەن هەیئەتی تایبەتی دەوڵەت بەلامانەوە زۆر گرنگە کە بریتییە لەپێکهاتەی ناو هەیئەتەکە کە دەبێتە لایەنی گوتوبێژ و ڕاوێژکاری، من لەبەر ئەوە کە هەست دەکەم کە لەدانیشتنێکی فەرمی ناگاتە ئامانج، بەئیجازەی جەنابی شێخ پشوودانێکی چەند خولەکی ڕادەگەیەنم و لەپاشان سەبارەت بەو شتە کە جەنابی صباغیان فەرموویان یانی ئەو پرسە کە قەراری پێشەکی لەسەر درابوو، من پێموایە پێویستی بەهەندێک وتووێژی خۆمانە هەیە بۆ جێبەجێبوونی."

دواهەمین بەشی وتووێژەکان بۆ کاتژمێری نۆونیوی ڕۆژی دوایی دیاری کرا، هەیئەتی کورد ئامادە بوو بەڵام هەیئەتی دەوڵەت بەپاساوی نەخۆشی سحابی بەشداری نەکرد و کەوتە دوای نیوەڕۆ و ئەویش لەلایەن هەیئەتی دەوڵەتەوە تێکچۆوە.

فروهر دوو ڕۆژ پاشان واتە ٢٢ی سەرماوەزی ١٣٥٨ چوو بۆ دیداری دوکتور قاسملوو لەشوێنی مانەوەی واتە لەماڵی کاک منتقم قاچی و چاوپێکەوتنێکیان بەڕێوەبرد بەبێ ئەوە کە هیچ ئەنجامێکی لێ دەرکەوێ. پاش نیوەڕۆی ئەو ڕۆژە کۆپییەکی گەڵاڵەی هەیئەتی دەوڵەت نێردرا بۆ دەبیرخانەی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد و هەیئەتی دەوڵەت کوردستانی بەجێهێشت.

شیاوی ئاماژەیە کە لەپاش سەرنەگرتنی گوتوبێژەکان، سەرباری ئەوە کە هەیئەتی دەوڵەت ئامادە نەبوو لەگەڵ کۆمەڵە و ڕێکخراوی چریکە فیداییەکان گوتوبێژ بکا، هەر ئەو ڕۆژە لەپاش تێکدانی دانووستاندنەکە لەفەرماندارى مەهاباد جیاجیا لەگەڵیان دادەنیشتن!!!

لێدوانە بەناوبانگەکەی خومەینی: "من نەمگوتبوو وتووێژ بکەن، وتم پێشتر گەمارۆیان بدەن" هیچ گومانێکی بۆ ئەوانەش نەهێشتەوە کە پێیانوابوو بەشێک لەدەسەڵاتی ئەو سەردەمەی ئێران لایەنداری چارەسەریی پرسی کوردستانە.

دەرکەوت کەمەبەست لەئەم گشتە هاتوهاوارە و پەیام و سەلامە بۆ چاوپێکەوتنێکی ٤٥ خولەکی چ بوو. هەر لەسەرەتاوە هەڵوێست و هەڵسوکەوت و لێدوانەکان و کردەوەکانی هەیئەتی دەوڵەت سەلمێنەری گەڵێک ڕاستی بوو، ئەندامانی هەیئەت دەریانخست کە بەنیازپاکی نەهاتبوون بۆ کوردستان، نەلە قۆم نە لەتاران، نە ڕووحانییەت و نە حکوومەت باوەڕیان بەڕێکخستنی ڕێکاری پێویست بۆ چارەسەری کێشەی کورد نەبوو، ئەندامانی "هەیئەتی تایبەتی دەوڵەت بۆ پرسی کورد" بەهاودەنگی وهاوبیری وهاوکاری تەواوەتی دەسەڵاتی ئێران گەمەیان بەکات کرد بۆ خۆتەیارکردنەوە و داگیرساندنەوەی شەڕیکی سەرانسەری دیکە.

نیشانەکانی ڕەفتاری هەیئەت لەخۆیدا دیاریکەری وەخت تێپەڕکردن بوو:

١- سەرەڕای ئەوە کە حکوومەتی کاتی و هەیئەتی دەوڵەت لەگەڵ هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد ڕێک کەوتبوون لەسەر ئاگربەست و هەر دوولا ڕایانگەیاندبوو کە ڕیزی لێ دەگرن، بەکردەوە لەژێر پێیان نا و هەرگیز ڕەچاویان نەکرد، لەئاگاداری ژمارە ٤ی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورددا باس لەهێرشی باڵەفڕەکانی دەوڵەت دەکا بۆسەر سێ گوندی کورد لەنێوان ورمێ و سەلماس، هەروەها هاتوچۆ و ڕاگواستنی هێزی ئەرتەش لەسنە و سەقز و پاوە. دوکتور قاسملوو وتەبێژی دەستەی نوێنەرایەتی کورد لە قسە ڕێکوپێکەکانی لەدانیشتنە فەرمییەکەدا ناڕەزایەتی دەربڕی لە ڕێژنەگرتنی دەوڵەت لە ئاگربەست.

٢- ڕاگەیاندنی چەوت و ناڕەوا لەلایەن چمران کە بۆخۆی ئەندامی هەیئەتی دەوڵەت بوو، خلخاڵی و منتقری. وتەبێژی نوێنەرایەتی کورد ناڕەزامەندی دەربڕی بەرامبەر بەو وتە پڕوپووچانە.

٣- خۆدزینەوە و خۆشلوێ نەکردن بۆهیچیەک لەپرسە سەرەکیەکانی کوردستان بەتایبەت خوازیاریە سیاسییەکان.

٤- پەسند نەکردنی داوای دەستەی نوێنەرایەتی کورد بۆ گۆڕینەوەی بەندکراوەکان.

هەندێک باس لەوە دەکەن کە حکوومەتی کاتی و ئەندامانی هەیئەتی تایبەت بەکوردستان باوەڕیان بەدۆزینەوەی ڕێگاچارەسەرییەک بوو بۆ پرسی کوردستان، بەڵام بۆ هەڵسەنگاندنی ئەو لێکدانەوانە جگە لەو خاڵانەی لەسەرەوە باسمان لێوە کرد ئاماژە بەلێدوانی دووکەس لە ئە ندامانی هەیئەتی دەوڵەت دەکەین:

عزت الله سحابی لەوتووێژ لەگەڵ "چشم انداز ایران"، خاکەلێوەی ١٣٨٢ ڕادەگەیەنێت:

"کاتێک لەکوردستان گەڕاینەوە بۆ تاران، لێکدانەوەکانم پێیانسەلماندم کەخەڵکی کوردستان داخوازییان هەیە، بەڵام جودابیخوازنین، لەگەڵ حکومەتی ناوەندین، ڕکابەری شۆڕش و شیعە نیین، بەڵام هێزە سیاسییەکان دۆخێکی وایان چێ کردووە کەمن ناوی فێئودالیتەی (دەرەبەگایەتی) سیاسیم لەسەردناوە." ل ٦٥

لەشوێنێکی دیکەدا باس دەکا:

"من ئەگەر بمهەوێ لەگەڵ خودموختاری کوردستان ڕیکبکەوم، وەک وەیە کە پێم بێژن ئەشێ دەستەکانت ببڕی، لێی دەگەڕێم دەستم ببڕن بۆ ئەوە کە واژۆی لەسەر نەکەم." ل ٦٦

صباغیان بۆ خۆی پەنجە دەخاتەسەر ئەوە کە:

"من وا بیر دەکەمەوە پرسەکانی کوردستان ڕەهەندی قووڵ و بەربڵاویان هەیە و تێڕژینەوەیەکی پسپۆرانە هەڵدەگرێ چ لەڕووی سیاسی و چ لەبواری کۆمەڵناسی. ئەگەر ئەو ئەرکەی ئێمەیان بەکوردێک سپاردبا، بەبڕوای من وردتر هەمەلایەنەتر هەڵسەنگاندنی دەکرد بۆ کێشەکانی کوردستان. بەڵام من یەکەمجار بوو کە ڕێگەم لەکوردستان کەوتبوو." ل ٥٠

لەجوابی ئەو پرسیارە کە:

"ئەو ڕێکخراوە کە ئێوە تێیدا بەشدار بوون، پێش سەرکەوتنی شۆڕش هیچ هەستیارییەکتان بەرامبەر بە پرسی کورد بووە؟ "

صباغیان وا بەرسڤ دەداتەوە:

"نا، نهچێت ژیادی ایران هیچ بەرنامە یان شرۆڤەیەکی ڕوونی لەسەر ناوچەی کوردستان نەبوو."

لەدرێژەی قسەکانیدا دەڵێ:

"لەپاش شۆڕش، گرژی و شڵەژاوی لەکوردستان ڕووی دا، کوردەکان هەندێک پرۆژەیان بوو، ئێمە دەمانگوت "خودگردانی" ئەوان باسیان لەخودموختاری دەکرد، ڕەوش خەریک بوو شپرزەتر دەبوو، چەمران چوو بۆ کوردستان. هێشتا سپای پاسداران دانەمەزرابوو و حکوومەتی ناوەندی هەستی بەوە کرد کە تەنگژەی کوردستان مەترسی دەخاتە سەر ڕیگای شۆڕش... یەکەم کەس کە سەفەری کوردستانی کرد دوکتور چمران بوو، لە سەروبەندی مانگی ڕەشەمە و خاکەلێوەی ٥٨، هەڵسەنگاندنی دۆخی ناوچەی کرد و گوتی کە دەبێ ڕێکاری شەری پارتیزانی بگرینە بەر." ل ٥١

چمران ئەندامی هەیئەتی دەوڵەت بوو، بەڵام صباغیان ئەوا لەسەری دەدوێ:

"چمران زۆر باوەڕی بەوتووێژ نەبووو، دەیگوت من چوومەتە ئەو ناوچەیە و دەیناسم ." ل ٥٣

صباغیان لەسەر ئەرکەکانی هەیئەت دەدوێ:

"لەگەڵ ئێمام ڕاوێژمان کرد و ئیجازەی وتووێژ لەگەڵ حیزبە سیاییەکانمان لێ وەرگرت." ل ٥٦

بەڵام دوایی ئەوەی لێ زیاد دەکا:

"مەرجی ئێمە لەدانیشتنی مەهاباد بەجێ نەگەیشت و تێکچوو." ل ٥٦

هەروەها سحابی لە هەڤپەیڤینێک لەگەڵ ئەم گۆڤارە دەڵێ:

"ئێمە بەئێختیاراتی تەواو و بە بودجەوە، سەفەری کوردستانمان کردبوو، لەهەمانکاتدا ئێمە ڕاسپاردەی وتووێژیش بووین.

" ل ٦٩

پێش ئەوە سحابی ئاوا بڕوای خۆی بەچارەسەریی پرسی نەتەوەیی ئاشکرا دەکا:

"من لەشووڕای ئینقلاب قسەم کرد لەسەر"ستم مچاعف" نەلەسەر پرسی زمان، بەڵکوو لەبەر دواکەوتوویی کوردستان کە بەڕاستی لەتەواوی ئێران دواکەوتووتر بوو. ل ٦٩

فروهر:

داریوش فروهر کە لەلایەن شەخسی خومەینی بۆ وتووێژ لەگەڵ کورد دیاری کرابوو دەڕاست و وتەبێژی هەیئەتی تایبەتی دەوڵەت بوو، زۆر خۆی دەنواند بۆ دەرخستنی ئەوە کە حەز ئەکا ڕێکارێک بدۆزێتەوە بۆ چارەسەرکردنی دۆزی کورد. زۆر کەس لەنیازپاکی فروهر قسە دەکەن.

سحابی لەدرێژەی وتووێژەکانی لەگەڵ گۆڤاری ناوبراو نهێنییەک دەدرکێنیت:

"کەمێک بەرلەوە کە ئێمە دەسنیشان بکەن بۆ هەیئەتی تایبەت بەکوردستان، شەخسی ئیمام خومەینی لەدەرەوەی هەیئەتی دەوڵەت و شووڕای ئینقلاب، فروهری وەک نێردەی تایبەت بەخۆی ناردووە بۆ کوردستان. ئاغای خومەینی سەربەخۆ بوو و لەدەرەوەی شووڕای ئینقلابیش چالاک بوو. پاشان فروهر بەئێمەی گوت کە ڕایانسپاردووە بۆ ئەوە کە عیزەددینی حوسێنی ڕازی بکا و بیگەیەنێتە قۆم بۆ ئەوە کە ئیمام قسەی لەگەڵ بکا و لەڕاستیدا بەمجۆرە"فتنە" لەکوردستان بچێتە دەر." ل ٦٩

ئەو وتەی سحابی مانای ئەوە نییە کە فروهر جێی متمانەی کەسێک بوو کە فەرمانی جیهادی دەرکرد بۆ کوردستان؟ ئەوە ناگەیەنێت کە لەگەڵ خومەینی ڕێک کەوتبوون بۆ نەهێشتنی "فتنە" لەکوردستان؟ بۆ دەستبەسەرکردنی مامۆستا شێخ عیزەددین کە سەرۆکایەتی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کوردی لەئەستۆ گرتبوو بۆ دۆزینەوەی چارەسەرییەک بۆ پرسی کورد؟

ناساندنی هەیئەتی کورد بەناوی ڕێکخراوەکانیان هۆی ڕاستەقینەی تێکدانی دانیشتنەکە نەبوو، لەڕاستیدا دەوڵەت و نوێنەرەکانی لەهەیئەتی تایبەت بەکوردستان شانۆیەکیان دەگێڕا و ئەو دانیشتنەشیان دیاری کردبوو وەک پەردەی ئاخر. ئەوان ڕێککەوتبوون لەسەر ڕەتکردنەوەی داخوازییەکان و لە سەرکوتکردنی بزووتنەوەی کورد، لەبیانوویەک دەگەڕان بۆ

خۆدەربازکردنیان لە"گوتوبێژ". ئەو "ناساندنەش" نەبا پاساوێکی دیکەیان دەدۆزییەوە.

خودگەردانی

هەیئەتی دەوڵەت لەپاش هەڵسووکەوتی تێکدەرانەیان کە بەدوور بوو لەئوسوول و ئەخلاقی سیاسی، بەرلەوە کە مەهابـاد و گوتوبێژ و چاوپێکەوتن و "چارەسەری" بەجێ بێڵن، کۆپی ئەو گەلاڵەیەی کە ئامادەیـان کردبـوو نارديـان بـۆ هەیئەتـی نـوێنەرایەتی گەلـی کـورد. هەیئەتـی دەوڵەت لەڕۆژنـامەی اطلاعـات ڕێکەوتـی ٢٩ی سـەرماوەزی ١٣٥٨ گەلاڵەی خـۆی بـاڵاو کردەوە و داوای لەخەڵک و ڕێکخراوە سیاسیەکان کرد کە بۆچوونی خۆیان بـۆ چاکسـازی لەسـەری ڕابگەیەنـن. ئەگەر مەبەست لە ڕێکخـراوە سیاسـیەکان بەشێکیشـیان پێکهـاتە کوردەکـان بگـرێتەوە، دیـار نیـیە هەیئەتـی دەولەت بـۆچی ئامـادە نەبـوو لەگەڵیان لەسەرمێزی وتووێژدا بیروڕا بگۆڕێتەوە، بەڵام ئێستا داوای دەربڕینی بیروڕایان لێدەکات؟

هەر لەسـەرەتـاوە دیـار بـوو کە ئەوان حەز نـاکەن لەسـەر مێـزی وتـووێژ بـاس لەخودموختـاری بـکەن و لەبەرامبـەردا ئەو گەلاڵەیان بڵاو کردەوە. ئامادەش نەبوون کە بەشێوەیەکی شارستانیانەت پێشکەشی نوێنەرایەتی کوردی بکەن.

هەیئەتـی نـوێنەرایەتی گەلـی کـورد وەڵامێکـی سیاسـی - حقـوقی لەچـوار لاپەڕەدا ئامـادە کـرد و بـڵاوی کـردەوە. جەنـابی صـارمخانی صـادق وەزیـری زەحمەتـی ئامـادەکردنی وەوەسـتۆ گـرت. دەسـخەتەکەی لەلای ئـێمە مـاوەتەوە. لەلایەن ڕێکخـراوە پێشکەوتووەکانی ئێران هێرش کرایە سەر ئەو دەسپێشخەرییە نارەوایە و گەلاڵەی "خود گەردانی" یان ڕەد کردەوە.

لێرە نامانهەوێ بەدوورودرێژی بـاس لە دانەبەدانە خاڵەکـانی گەلاڵەی "خـودگەردانی" و بەراوەردکردنـی لەگەڵ گەلاڵەی ٢٦ خاڵی بکەین، دەیهێڵێنەوە بۆ کاتێکی دیکە.

گەلاڵەی "خودگەردانی" کە لە ١٣ خاڵـدا ئامـادە کـراوە جـوابی پێداویسـتیەکانی میژوویـی سیاسـی، چانـدی و کـۆمەڵایەتـی و ئـابووری گەلـی کـورد نـاداتەوە. بەرچـاوترین و گرنگتـرین بەشـی مـافی نەتەوەیەک بـۆ بەدسـتەوەگرتنی چارەنووسـی خـۆی بەشێوەی خودموختاری یان فیدرالیزم بریتییە لە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵاتی سیاسی. لەنووسراوەی "خودگەردانی" خۆیـان لەو بەشە گرنگە گێل و نەبان کـردووە و هەنـدێک باسـی ئیـداریی و کارگێڕییـان هێنـاوەتە گـۆڕێ کە پەیوەنـدی بەداخوازیەکـانی کـوردەوە نییـە. بـاس لەشـووڕا و دیـارینەکردنی پێناسـەیەک، دیـارینەکردنی سـنوورەکانی نـاوچەی ژێردەسـەڵات، لەپەراوێـز خستنی پەروەردە بەزمانی زگماکی چەند خاڵی سەرەکین کە لەو گەلاڵەیەدا زەق بوونەتەوە. بەگشتی گەلاڵەی

"خودگەردانی" بەهیچ شێوەیەک چارەسەری پرسی کوردی نەدەکرد و بەو هۆکارەش لەکوردستان نێوی "سەرگەردانی" یان لەسەر دانا.

دەسکەوتنەکانی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد:

چالاکییەکانی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد هیچ دەرکەوتەیەکی لەلایەن و لەگەڵ دەسەڵاتی ئێران لێ وەدی نەهات بەڵام گەلێک لێکەوتە و بەرهەمگەلی بەکەڵکی لەگەڵ خۆی هێنا:

١- بەهێزترین و بەرزترین دەسکەوتی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد ئەوە بوو کە دەولەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران دانی بەنوێنەرایەتی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورددا هێنا. سەرباری ئەوە کە هەیئەتی کورد نە خۆشەویست بوو بەلای ئەوان و نەش خوازراو، کەمۆکەیەک هۆگریشییان بۆی نەبوو، لەگەڵ ئەوەش کە دەیانزانی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی کورد پێکهێنەرین و تێیدا جێیان گرتووە، نەیانتوانی پشتگوێ بخەن و دانیشتن و چاوپێکەوتنیان لەگەڵ ئەنجام دا. هەیئەتی تایبەتی دەولەت بۆ پرسی کورد نەیتوانی هیچ گرنەیەک بدۆزێتەوە و بەمجۆرە خۆی ڕادەستی ڕاستییەکی میژوویی-سیاسی کورد کرد. تایبەتمەندییەکانی بزووتنەوەی کورد لەلایەن دەولەتەوە بەفەرمی ناسران و ملیان بۆ ئەو ڕاستییە ڕاکێشا کەکوردستان جێگە و پێگەی خۆی هەیە، ڕاگەیاندنی گەلاڵەی "خود گەردانی" سەرەڕای جیاوازیەکانی لەگەڵ گەلاڵەی خودموختاری هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد، ئەو بۆچوونە پشتڕاست دەکاتەوە.

٢- هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد لەئەنجامی ئەو تێگەیشتنە و پێگەیشتنە دامەزرا کەهێزەکانی کورد هەستیان بەپێداویستییەکی میژوویی کردبوو لەو جەنگەوگەرمەیەدا و زاڵ ببوون بەسەر کێشە ناوخۆییەکان، دووربوونەوە لەملمانێ و مشتومڕەکانی پێشوو، هێزە جۆراوجۆرەکان بە ئیدەئۆلۆژیە جیاوازەکان لەدەوری یەک کۆ بوونەوە، هەڵوێستی یەکگرتوویان گرت و پرسی میژوویی و نەتەوەیی کوردیان لەژێر دروشمی خودموختاری کرد بەدروشمی سەرەکی بۆ داخوازیەکانی ئەو سەردەمە.

٣- پێکهاتەیەکی لەم شێوەیە لەخۆیدا سەرکەوتنێکی مەزن بوو، تەواوی هێزە سەرەکییەکانی کوردستان تێیدا جێیان گرتبوو، بەشێوەی فەرمی، بەسەربەرزی، بەزلهێزی و کەڵکوەرگرتن لەپشتگیری هەموو چین و توێژەکان، بەبەشداری توێژی باڵای کۆمەڵگای کوردستان، توانیان داخوازەکانیان کۆ بکەنەوە و لەسەری ساغ ببنەوە و بڵاوی بکەنەوە. لەگەڵ ئەوەش کەهەیئەتی دەولەت فرە چالاکی نواند بۆ نانەوەی دووبەرەکی لەنێوان پێکهاتەکانی هەیئەتی کورد، بەڵام هەوڵەکانی

مایەپووچ بوون.

٤- ئامادەکردن و ئاراستەکردنی گەلاڵەی ٢٦ خاڵ، هەتا ئەورۆشی لەگەڵ بێ یەکێک لە ڕێکوپێکترین، بەپێزترین، بەربلاوترین، پوختەترین و پێگەیشتوانەترین پرۆژەی مافی نەتەوەییە. ئەو پرۆژەیە لەلایەن پێکهاتە سیاسییەکانی ئێران وەک ڕێکخراوی چریکەفیداییەکانی گەلی ئێران، بەرەی دیمۆکراتیی نەتەوەیی ئێران، ڕێکخراوی موجاهیدینی گەلی ئێران و کۆمەڵیک ڕێکخراوی سیاسی ئێران پشتگیری لێکرا. ئەم گەلاڵەیە بەمجۆرە بوو بەبنچینە و بنەمایەکی بەهێز بۆ داهاتووی بزاڤی کورد. مخابن هیچکاتێک هەیئەتی دەوڵەت دەرفەتی بەدەستەی نوێنەرایەتی کورد نەدا کە باسە بنەڕەتیەکانیان لەگەڵ بێنینە گۆڕێ و ئەو گەلاڵەیان پێشکەش بکەن.

گەلاڵەی ٢٦ خاڵ لەلایەن جەنابی سارمخانی صادق وزیری ئامادەکرا، لەماڵی ئێمە کە بەشانازییەوە میواندارییمان لێ دەکرد، من بۆ خۆم ئاگام لێ بوو لەماوەیەکی کورتدا نزیک کاتژمێرێکی خایاند، تەنیا بۆخۆیان دەوریان تێدا بینی جگە لە گۆڕینی چەند وشە، بەتەواوی لەلایەن ئەندامانی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد پەسند کرا. جەنابی صارمخان بۆ چاوەدێری دانووساندنەکان سەفەری کرد بۆ مەهاباد و چالاکیی و تێکۆشانی بەرچاوی بوو بۆ بەرەو پێشەوە بردنی ڕەوتی سیاسی کوردستان. لەماوەی مانەوەیان لەمەهاباد بەشداری دانیشتنەکانی هەیئەتی نوێنەرایەتی کوردیان کرد و پێکهاتەکان گەلێک لەبوونی خۆیان و لە لێدوانە بەکەڵکەکانیان سوودیان وەرگرت. لە تارانیش وتەبێژی کۆمەڵی کوردەکانی دانیشتووی ناوەند بوو و گەلێک چالاکی بە نرخی نواند و لە ڕاستی دا بالۆێزی بزووتنەوەی کورد بوو لە تاران، جێگەی ڕێز و متمانەی کۆڕوکۆمەڵ و پێکهاتە سیاسیەکانی ئێران بوو، ئەندامی پێکهێنەر و بەڕێوەبەری بەرەی دیموکرات نەتەوەیی ییران بوو. کۆمەڵی کوردەکان بە یارمەتی هێزی چەپ و ئازادیخوازی ئێران لە بواری سیاسی، ڕاگەیاندن، دەرمانی و ماڵی یارمەتی بزووتنەوەی کوردستانیان دا.

٥- گەلاڵەی ٢٦ خاڵ بەهۆی ناوەرۆکی بەپێز و دیمۆکراتیک و پێشکەوتووانەی، سەرنجی کۆڕوکۆمەڵ و پێکهاتە سیاسییەکانی ئێرانی بۆ لای خۆی ڕاکێشا و بوو بەسەرچاوەیەک بۆ بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی، هەروەها مایەی دڵگەرمی و هیوای ئازادیخوازان لەئێران. لەڕاگەیاندن و شرۆڤەکاندا پشتیان پێ دەبەست و کاردانەوەیان نیشان دەدا.

کاتیک پاڵێوراویی مەسعوود ڕەجەوی سەرۆکی ڕێکخراوی موجاهیدینی خەڵک بۆ سەرکۆماری ئێران ڕاگەیەندرا، ناوبراو لەڕاگەیاندنی گشتی و لەبەرنامەی خۆی بۆ داهاتووی ئێران بەڵینی چارەسەریی پرسی کورد لەسەربنەمای گەلاڵەی ٢٦ خاڵی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلێ کورد ڕاگەیاند. هەیئەتی کوردیش پشتگیری هێزەکانی بەشداری ناوخۆی بۆ ناودێری

ڕەجەوی پەسند کرد و بڵاوی کردەوە. ڕاکێشانی هێزی پێشکەوتووی چەپ و دیمۆکرات و ئازادیخواز لە ئێران بەشێک لەسەرکەوتنەکانی هەیئەتی کورد بوو.

٦- دەستەی نوێنەرایەتی کورد بەڕاگەیاندنی ئاگربەست سەرکەوتنی بەدەست هێنا بۆ ئەوە کە بۆ ماوەیەک هەتا بەهاری ١٣٥٩ بەرگری بکا لەشەڕی کوردستان. دەولەتی کاتی ئاگربەستی ڕاگەیاند و ملی ڕاکێشا بۆ بەرگری لە هاتوچۆی ئەرتەش و پاسداران لە کوردستان، هەر چەند کە کەموکۆڕیشی تێدا بوو.

٧- دەستەی نوێنەرایەتی کورد بەنوێنەرایەتی لەهێزە سیاسییەکانی بەشدار، بەدەربڕینی ناڕەزامەندی لەشێوەی بەڕێوەچوونی "مجلس خبرگان" و ناوەرۆکی دژ بەدیمۆکراسی، ئازادی و مافی نەتەوەیی گەلانی ئێران لەناو دەستووری پەسندکراو، لەڕاگەیەندراوی ژمارە ٢ ڕێکەوتی ٩ی سەرماوەزی ١٣٥٨ ڕایگەیاند کە لەڕێفراندۆم بۆ دەستووری داهاتووی ئێران لەڕۆژەکانی ١١ و ١٢ ی سەرماوەز بەشداری ناکا. لەهەمانکاتیشدا بۆ ڕێزگرتن لەدیمۆکراسی و ئازادی و بەڕێوەچوونی ڕیفراندۆم لەکەشوهەوایەکی دیمۆکراتیک، لەڕاگەیاندنی ژمارە ٣ ڕێکەوتی ١١ی سەرماوەز لەڕۆژی دووهەمی گشتپرسی، خەڵکی ئاگادار کردەوە کە پێشمەرگەکانی کوردستان پاراستن لەدەنگدانەکان دەگرنە ئەستۆی خۆیان.

٨- دەستەی نوێنەرایەتی بزووتنەوەی کورد بۆ ڕای گشتی ئێران و جیهان دەریخست کە لەڕووی بنەمای ئاشتیخوازی، بەنیازپاکی ڕووی لەوتوێژ و دیالۆگ کردووە و باوەڕی پتەوی بەچارەسەری سیاسیی پرسی کورد هەیە، بەڵام لەهەمانکاتیشدا لەدرووشمەکانی گەلی کورد پاشەکشە ناکات. لەبەرمبەردا هەیئەتی تایبەتی دەوڵەت بۆ پرسی کوردستان کەوتە بەر تەوس و پلار و کۆمەڵێک ڕەخنە و ناڕەزایی لەلایەن هیزە سەرانسەرییەکانی ئێران.

٩- گەلی کورد بەڕاستی و بەتەواوی پاڵنەر و پاڵپشتی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد بوو، خۆپێشاندانەکانی ڕۆژی ٦ی سەرماوەز وەرچەرخانێک بوو، هەڵگری پەیامێک بوو بۆ هەیئەتی هەڵبژاردەی دەوڵەت، بەدەنگی بەرز لێدوانەکانی چەواشەکارانەی هەندێک لەبەرپرسانی قۆم و تارانیان ڕەد کردەوە و بەهەموو گوڕ و تینی خۆیان دەوڵەتیان ئاگادار کردەوە کەهەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد نوێنەری ڕاستەقینەی خەڵکی کوردستانە و تاکە مەرجەع و بەردەنگە بۆ وتوێژ لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت. لەهەمانکاتدا بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و ئازادیخوازی سەرانسەریی ئێران و ڕێکخراوە سیاسییەکان بەتێئۆری و بەکردەوە پشتیوانی و چالاکی بەرچاویان دەردەبڕی لەهێزەکانی کورد و بزاڤی کوردستاندا.

١٠- ئۆرگانێکی لەوچەشنە تیشکی خستۆتە سەر بزووتنەوەی کورد و ئەزموونێکە بۆ داهاتوو و دەکرێ وەک دیاردەیەکی

بەهێز و ڕێفۆرمنسێک ببێتە چرای ڕێگای داهاتووی بزووتنەوەی کورد.

دەرەنجام:

گەورەترین سەرکەوتنی بزووتنەوەی کوردستان ئەوە بوو کە توانی پرۆسەی سیاسیی چارەسەریی بەسەرقۆم و تاراندا زاڵ بکا و پێکهاتە سیاسییەکانی کوردستان بەشداری دانووستاندنەکان بن. هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد چوارچێوەیەک بوو بۆ بەڕێوەبردن و هەڵسووڕاندنی ئەو پرۆسە سیاسییە. پێشهاتەکانی دوایی کە لەمپەر و تەگەرەیان خستە بەردەم ڕەوتی سیاسی پەیوەست نەبوو بە ئیرادەی نوێنەرایەتی کورد، دەگەڕێتەوە سەر ئەوە کە ویستی دەسەڵاتدارانی ئێران نە چارەسەری پێ بوو نە نەخشەڕگەی دەربازبوونی ئاشتیانە لەو دۆخە چەقبوستووە سیاسییەدا. پەیوەست بوو بەوە کە خۆیان لە جەوهەری پرسەکانی کوردستان دەدزییەوە. هیچکاتێک دەزگا دەوڵەتییەکان کێشەی کوردیان وەک پرسێکی سیاسی هەڵنەسەنگاند، لەڕوانگەی ئیسلامی سیاسی و لەڕووی ناسیۆنالیزمی ئێرانی خوێندنەوەیان بۆ دەکرد و ئەو دوو دۆکترینەش لەبنج و بنەما لەگەڵ مافی نەتەوەیی و ئازادی و دیمۆکراسی دوژمنکاریان هەیە. کورد ئەگەر پاسداری ئیسلام و سەربازی ئێرانیش بایە دیسان نەیدەتوانی ناوەرۆکی دەستوور و یاساکان بگۆڕێ، یاساکانی کە لەگەڵ خوازیارییەکانی کورد و هەروەها بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی ئێران واتە یەکسانی و بەرابەری لەدژایەتیدا بوو، دەسەڵاتدارانی ئێران باوەڕیان بەسەروەری یاسا و دەسەڵات بۆ خەڵک نەبوو.

خروشچۆف جارێک لەڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان ڕایگەیاند:

"ئەوەی کە هی ئێمەیە هی خۆمانە، ئەوەی کە هی ئێوەیە گوتوبێژی لەسەر دەکەین." کاری کورد لەگەڵ کۆماری ئیسلامی لەوەش بەدەر بوو، ئیسلامی سیاسی هی خۆیان بوو و ئامادەش نەبوون لەسەرخودموختاری گوێ لەهەیئەتی نوێنەرایەتی کورد بگرن. بەبیانووی جێگرتنی حیزب و ڕێکخراوی سیاسی لەناوهەیئەتی کورد، تەنیا دانیشتنی فەرمییان تێکدا لەحاڵەتێکدا کە "ئیجازەی وتووێژ لەگەڵ ڕێکخراوە سیاسیەکانیان لەئیمام وەرگرتبوو."

ئەگەر هەیئەتێک بەڕاستی و بەدڕووستی بەدوای چارەسەری سیاسیدا بگەڕێ، بۆچی دەبێ یەکێک لەئەندامانی وەزیری دیفاع بێت و چەند ئەرتەشیی پلەبااڵ بەشداری تێدا بکەن؟ مصطفی چمران وەزیری پاراستن یەکێک لەو کەسانە بوو کە هێرشەکانی بۆ سەرکوردستان دەست پێکرد و لەپەیوەندی هەمیشەیی لەگەڵ خومەینی دابوو. لەغەیری دوژمنکاریش هیچ بەرنامەیەکی دیکەی نەبوو بۆ کوردستان. ئەو پیاوە ئیسلامیستە کۆنەپارێزە کە لەڕێکخراوە تۆندوتیژەکەی "امل" لە لوبنان

پەروەردە ببوو لەیەکێک لە لێدوانەکانیدا کوشتاری بەکۆمەڵی خەڵکی قارنێ بە "حادپە" نێو دەبا ودەڵێ:

دشمنان ما در کردستان یٖتش جنگ را روشن ساختند، با تکیه به ایدئولوژی مادیگری و چند خدایی خود و با اتکا بەنیروهای اهریمنی ابرقدرتهای غرب و شرق سعی کردند که ایدئولوژی اسلام ما را بەشکست بکشانند." پاشان لەسەر کوشتاری قارنێ نایشارێتەوە کەلەگەڵ "حسنی" امام جومعەی ورمێ کە فەرمانی ئەو کوشتارەی دەرکرد بوو هاودەنگ و هاوبیرە و ئێژێ: "...نقده شهری است ترک نشین..." کردستان، دکتر مصطفی چمران، حادپەقارنە ١ نهچت یٖزادی ایران "WWW.nehzateazadi.org

تێکەڵاوبی چمران لەناو هەیئەتی دەوڵەت بۆ پرسی کورد، مانای ئەوە بوو کە بەشداری لایەنی ئەمنییەتی و ئەرتەشی لە ئەولەوییەتی کاریان دابوو، ئەوەش مانایەکی تری نەبوو جگە لە هەڵبژاردنی ڕێگای سەربازی و ئەمنییەتی بۆ کوردستان.

بەسەرچڵی و بەگشتیی، کوردستانی ٥٧ و ١٣٥٨ بەکردەوە کۆمەڵگایەکی لاییک بوو، تێدەکۆشا بۆ ڕزگاری و دەستەبەرکردنی دیمۆکراسی لەئێران و مافی نەتەوەیی لەکوردستان. ئەو قەوارەی کە لەکوردستان ڕسکابوو دەبوو بەهەر تێچوویەک هەڵوەشێتەوە. بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد مخابن بەتەنیا ما و لەئێران هیچ جموجۆڵێکی بەرچاو و هەمەگیر لەشێوەی کوردستان لەئارادا نەبوو. کۆنەپارێزی و دیکتاتۆری باڵی بەسەر ئێراندا کێشابوو و ئازادیخوازیی بەرەو کزی دەڕۆیشت و ئازادیخوازان کەوتبوونە بەر شاڵاوی گرتن و کوشتن، ڕاوەدوونان و لەسێدارەدان.

سەرهەڵدانی کورد بەشی ڕۆژهەڵاتی کوردستان گەلێک لاپەڕەی زێڕینی لەدڵی مێژوودا تۆمار کردووە، بەشداری نەکردن لەڕیفراندۆمی کۆماری ئیسلامی وهەروەها لەڕیفراندۆمی دەستووری پەسندکراوی "مجلس خبرگان" لەڕاستیدا خەبات و خۆ بەدوور ڕاگرتن بوو لە دامەزراندنی دیکتاتۆری سیاسی و ئایینی و ماڵوێرانی فەرهەنگی و ئابووری.

نوێنەرایەتی فەرمیی کورد لەسایەی خەبات و خۆبەختکردنی پێشمەرگە ئازا و قارەمانەکانی هێزە سیاسییەکانی کوردستان وەدی هات. گەل و ڕێکخراوە سیاسییەکان و پێشمەرگە سێکۆچکە و بناوانی هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد بوون.

سەرنەگرتن لەچەمکی وتووێژ دەگەڕێتەوە بۆسەر ئیرادەی زاڵبوونی شەڕ بەسەر ئاشتی، تارمایی بەسەر ڕووناکایی، خواروخێچی بەسەرڕاستیدا.

کوردستان ناشتیخواز بوو.

تکا لەو خوشک و برا بەڕێزانە دەکەین کە هەر بەڵگە و نووسراوەیەک کە پەیوەست بێ بە بزووتنەوەی کورد لەو سەردەمە بە تایبەت بە هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد، بە کۆبوونەوەکان و ڕێککەوتنەکان، ئەگەر بۆیان دەگونجێ بەو ناونیشانەی خوارەوە بۆمانی بنێرن، پێشەکی سپاسی یارمەتیەکانیان دەکەین.

١٠ی دێسەمبەری ٢٠٢٠ی زایینی - پاریس

چاوپێکەوتنی وەفدی تایبەی حکوومەت لەساڵی ١٣٥٨ هەتاوی دەگەڵ هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد لەشاری مەهاباد؛ دانیشتوان لە لای چەپەوە تیمسار ئازەری، بەڕێزان سەحابی، سەباغیان، فروهەر، مامۆستا شێخ عیزەدین حوسینی، فاتیح شێخ، کەریم دانشیار، ئەحمەد قازی، عەزیز ماملێ و بەشێکی دیکە کە لە وێنەکە دا دیار نین.

گەڵاڵەی دەستە نوێنەرایەتیی گەلی کورد دەربارەی خودموختاری کوردستانی ئێران

عەزیز ماملی

مادەی(١)

کوردستانی ئێران سەرزەوینێکە لە چوارچێوەی جوغرافیایی ئێران دا کە لەبارەی مێژوویی یەوە شوێنی دانیشتوانی هۆزەکانی کورد بووە و ئێستاش زۆربەی دانیشتووانی نەتەوەی کورد پێک هاتوون. ئەم سەرزەوینە هەموو ناوچە کوردنشینەکانی ئوستانەکانی ئیلام، کرماشان، کوردستان و ئازەربایجانی رۆژئاوا دەگرێتەوە.

مادەی(٢)

کوردستانی ئێران بەشێک لە وڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێرانە کە پێوەندیی قووڵی مێژوویی، ئابووری، سیاسی و فەرهەنگی هاوپێوەندیی نەتەوەی کورد دانیشتووی وێی لەگەڵ نەتەوەکانی دانیشتووی ئێران دا پتەو کردوە.

مادەی(٣)

دەسەڵاتی نەتەوەی کورد بەسەرسەرزەوینی کوردستانی ئێران دا بەشێوەی خودموختاری لە چوارچێوەی یەکیەتیی سیاسی، ئابووری و تەواویەتیی خاکی وڵاتی ئێران دا بەکار دەبرێ.

مادەی(٤)

دەوڵەتی ناوەندیی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ دابین کردنی یەکیەتیی سیاسی و تەواویەتیی خاکی وڵات دەسەڵاتی پێوەندی دار بەم مەسەلانەی خوارەووە لە سەرزەوینی خودموختاری کوردستان دا بەرێوە دابا:

الف: کاروباری پێوەندی دار بە دیفاع لە سنووردکان، سەربەخۆیی و تەواویەتیی خاکی ئێران لەبەرامبەر دەستدرێژیی بێگانەکان دا کە بەهۆی هەرکەسێک هێزی زەوینی و هەوایی و دەریایی سوپاوە بەرێوە دەچێ و بەهۆی ئۆرگانەکانی حکوومەتی ناوەندی یەوە سەرپەرستی دەکرێ.

ب: کاروباری پێوەندی دار بە سیاسەت و پێوەندیەکانی دەرەوە و هەروەها پێوەندی لەگەڵ کونسوولگەرییەکانی دەوڵەتانی دەرەوە کە لەسەرزەوینی کوردستانی ئێران جێگیرن، لە سەلاحییەتی دەوڵەتی ناوەندی دایە.

ج: بازەرگانیی دەرەوە و گومرگەکان و ئەو سیاسەت گشتی یانە کە پێوەندی یان بەم مەسەلانەوە هەیە، بەهۆی ئورگانەکانی دەوڵەتی ناوەندییەوە بەرێوە دەبرێن و سەرپەرستی دەکرێن.

د: بەرنامە دانانی درێژخایەنی ئابووری، کە پێویستیی بە دسمایەی زۆر و زەوند هەیە، و رێکخستن و بەرێوە بردنی سیستمی دراوی و ئەرزیی ولات لە سەلاحییەتی ئورگانەکانی دەوڵەتی مەرکەزی دادەبێ.

رووڵکردەوەی(۱)

لەبارەی کاروباری دیفاعییەوە، دەبێ هەمیشە ئەم ئەسڵە لەبەرچاو بگیرێ کە پادگانەکان و دام و دەزگا نیزامییەکان دەبێ لە سنووردکان و دوور لە شارەکان بن. بە جۆرێک کە بە بیانووی پێداویستی بە نیزامییەکان و شتی لەو بابەتە هیچ کارێک نەکرێ کە بکێشێتە دەست تێوەردان لە کاروباری نیوخۆیی سەرزەوینی خودموختاری کوردستان دا.

رووڵکردنەوەی(۲)

سەرباز وەزیفەکانی دانیشتووی سەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دەبێ لە پێگە نیزامییەکان و سەربازخانەکانی کوردستان دا خزمەتیان پێ بکرێ.

رووڵکردنەوەی(۳)

لەو ئیدارە ناوچەیی یانە دا پێوەندییانە بە بازرگانیی دەرەوە و گومرگەکان و بەرنامەدانانی درێژخایەنی ئابووری و بەرێوەبردنی سیستمی دراوی لەسەرزەوینی خودموختاری کوردستان دا هەیە، دەبێ لە کارمەندانی خۆولاتی کەلک وەرگیرێ.

مادەی(٥)

جگە لەو شتانەی لە مادەی(٤) دا باس کراون. بەکاربردنی دەسەڵات لە هەموو کاروبارێکی سەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دا بی هیچ هەڵاوەردانێک لە سەڵاحییەتی ئورگانەکانی خودموختاری دا دەبێ.

مادەی(٦)

ئەنجومەنی نەتەوایەتیی کوردستان بەرزترین ئورگانی دەسەڵاتدایەتی نەتەوەی کورد لە سەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دایە. ئەم ئەنجومەنە هەر دوو ساڵ جارێک لە رێگای هەڵبژاردنێکی ئازاد، راستەوخۆ، نهێنی و گشتیی هەموو دانیشیووانی کوردستانی ئێرانەوە هەڵ دەبژێری و پێک دێ.

مادەی(٧)

ئەنجوومەنی نەتەوایەتیی کوردستان هەموو ڕێ و شوێننێکی پێوەندی دار بە پێرەوی نێوخۆی خۆی و هەڕەوەکا بە هەڵبژاردنی ئەنجوومەنەکانی شار و دێ وە دادەنێ و پەسندی دەکا.

مادەی(٨)

ئەنجومەنی نەتەوایەتیی کوردستان بەلەبەرچاوگرتنی قانوونە گشتی یەکانی وڵات هەموو قانوون و ڕێ و شوێنێکی بەکاربراو لە دەزگاکانی خودموختاری دا و هەروەها بوودجەی تایبەتیی سەرزەوینی خودموختاری کوردستان پەسند دەکا.

مادەی(٩)

ئەنجومەنی نەتەوایەتیی کوردستان، حکوومەتی خودموختاری کوردستان بۆ بەڕێوەبردنی هەموو کاروباری سیاسی، ئابووری، فەرهەنگی و ئینتیزامیی سەرزەوینی خودموختاری کوردستان هەڵ دەبژێرێ.

مادەی(١٠)

حکوومەتی خودموختاری کوردستان لە بەرامبەر ئەنجومەنی نەتەوایەتیی کوردستان دا بەرپرسایەتیی هاوبەشی دەبێ و هەرکام لە ئەندامانی حکوومەتی خودموختاریش بەتەنیا بەرامبەر بە ئەنجومەنی نەتەوایەتیی کوردستان بەرپرس دەبن.

مادەی(١١)

ئەنجومەنی نەتەوایەتیی کوردستان ماف و ئەرکی سەرشانیەتی کە هەل و مەرجی تێکۆشانی ئازاد و دێموکراتیی ژیانی کۆمەڵایەتی لەبوارەکانی ئازادیی حیزبەکان و کۆبوونەوەکان و چاپەمەنی و بیروڕا دەربڕین و قەڵەم و بیروباوەر و مەزهەب و ئەنجومەنە دێموکراتی یەکان و هەقی مانگرتن لە هەموو سەرزەوینی کوردستان دا پێک بێنێ و بەوردی چاودێریی بەرێوەچوونی رێ و شوێنەکانی لە لایە هێزی ئیجرایی یەوە بکا.

مادەی(١٢)

بوودجەی خودموختاری کوردستان بەهۆی حکوومەتی خودموختاری کوردستانەوە رێک دەخرێ و بە ئەنجومەنی نەتەوایەتی کوردستان پێشنیار دەکرێ و پاش پەسند کران بەرێوە دەبرێ.

مادەی(١٣)

سەرچاوەکانی دابین کردنی بوودجەی کوردستانی خودموختار بریتین لە:

الف: مالیات باج و داهاتە ناوچەیی یەکانی دیکە.
ب: بەشێک لە بوودجەی گشتیی وڵات کە لە لایەن حکوومەتی ناوەندی یەوە دەدرێ بە حکوومەتی خودموختاری کوردستان.

مادەی(١٤)

بەرنامە دانان بۆ هەڵدان و پێگەیشتنی ئابووری لە سەرزەوینی کوردستان دا بۆ قەرەبوو کردنەوەی ئەو دواکەوتوویی یە کە

بەهۆی زۆرداریی نەتەوایەتی یەوە دروست بووە، واتە پێکهێنانی پیشەسازیی نەتەوایەتی، پەرپێدانی کشت و کاڵ و ئاژەڵداری، پێشخستنی کاروباری ئاوەدانکردنەوە و خۆشگوزەرانی و خزمەتە گشتی یەکان بە جۆرێک کە ژیانی کۆمەڵانی زەحمەتکێشی گەلی کورد گۆڕانی بەسەردابێ، جگە لەو ئەو شتانە کە لە بەندی(د)ی مادەی (٤) دا باس کرا. بەشێک لە ئەرکەکانی حکوومەتی خودموختاری کوردستان.

ڕوونکردنەوەی مادەی(١٤)

پاش دەرکردنی بوودجەی کاروباری دەوڵەتی ناوەندی لە داهاتە گشتی یەکان بوودجەی پەرپێدانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی بەپێی رادەی حەشیمەت لە نێو ناوچە جۆراوجۆرەکانی وڵات دا دابەش دەکرێ پێوانەی دابەشکردنی ئەم بوودجەیە جۆرێک دەبێ کە بۆ قەرەبوو کردنەوەی ئەوپاشکەوتوویی یە ئابووری یە کە بەهۆی زۆرداریی نەتەوایەتی یەوە دروست بووە، بەشی دانیشتوانی ئەم ناوچانە و یەک لەوان کوردستانی خودموختار بەپێی پلەی پاشکەوتوویی یەکەیان زیاتر لە داهاتی نێونجیی سەرانسەری وڵات بێ.

مادەی(١٥)

زمانی کوردی لە هەموو ئیدارەکانی سەرزەوینی خودموختاری کوردستان دا چ ئیدارەکانی ئورگانە خودموختارەکان و چ ئیدارەکانی دیکە زمانێکی ڕەسمی یە لەگەڵ دووپات کردنەوەی ئەو خاڵە کە زمانی فارسی هەروەک هەر وەک جاران زمانی ڕەسمیی سەرانسەری ئیران بو کوردستانیشەوە.

مادەی(١٦)

لەسەزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دا فێرکردن لە هەموو پلەکان دا بە سەرتایی و نێونجی و بەرزەوە بە زمانی کوردی دەبێ، بەڵام خوێندنی زمانی فارسیش پاس تەواو بوونی ساڵی چوارەمی سەرەتایی لە هەموو قۆتابخانەکانی سەرزەوینی کوردستانی ئێران دا بەزۆری(اجباری) دەبێ.

ڕوونکرنەوەی:(١)

کەمایەتی یە نەتەوەیی یەکان لەسەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دا هەقیان هەیە فەرهەنگ و داب و نەریتی

خۆیان بپارێزن و برەو پێ بدەن و لە قۆتابخانەکان دا بەزمانی زگماکی دەرس بخوێنن.

مادەی(١٧)

پێکهێنانی دام و دەزگای ناوندەکانی فێرکردن و فەرهەنگ و بەرنامە دانان بۆ تێکۆشانی ئەم دام و دەزگا و ناوەندانە لەسەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دا لە هەموو پلەکانی سەرەتایی و نێونجی و بەرز دا بەشێک لە دەسەڵاتەکانی حکوومەتی خودموختاری کوردستانی ئێرانە.

رووڵکردنەی(١)

ناوەندی رادیۆ تەلەویزیۆنی سەرزەوینی خودموختاری کوردستان لە ژێر چاوەدێری حمووەتی خودموختاری کوردستانی ئێران دا بەڕێوە دەبرێ.

مادەی(١٨)

پاراستنی ئەمنییەتی نێوخۆ و کاروباری نەزم راگرتن لە سەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دا لەشار و دێ بە هۆی هێزەکانی پێشمەرگەوە کە بەرەسمی لە لای حکوومەتی خودموختاری کوردستان دادەمەزرێن. دابین دەکرێ.

مادەی(١٩)

بەرپرسانی نەزم و پاراستنی شار و دێ لەسەزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دا راستەوخۆ لە لایەن حکوومەتی خودموختاری کوردستانەوە دیاری دەکرێن و بەرامبەر بەو بەرپرس دەبن.

مادەی(٢٠)

هەموو ساڵی ژمارەیەک خوێندکار لە لایەن حکوومەتی خودموختاری کوردستانی ئێرانەوە بۆ دابین کردنی پێداویستیی هێزە دیفاعی یەکان سەرزەوینی خودموختار بۆ خوێندن دەنێردرێنە قۆتابخانە نیزامییەکان. رێکخراوە پێوەندی دارەکان حکوومەتی ناوەندی لەسەریانە هەموو پێویستی یەکانی فێرکردن و پەروەردەی ئەو خوێندکارانە پێک بێنن و پێداویستی یەکانی

چەکدار کردنی هێزی ئینتیزامی یەکان نێوخۆی کوردستان بە شێوەیەکی ماقوولْ و گونجاو دابین بکەن.

مادەی(٢١)

دەسەڵاتی قەزایی لەسەرزەوینی خودموختاری کوردستان دا بەجیا لە هێزەکانی دیکە بەهۆی دادگای سەربەخۆوە بەکار دەبرێ.

مادەی(٢٢)

دادگاکانی سەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران لە مەسەلە عورفی یەکان دا بە پێی قانوونە عروفی یەکانی سەرانسەری وڵات و قانوونانە کە لەلایەن ئەنجومەنی نەتەوایەتی کوردستانی خودموختارەوە پەسند کراون و لە چوارچێوەی سەڵاحییەتەکانی ئەو ئەنجومەنەدا دانراون و لەگەڵ ئەسلە پەیرەوی کراوە حقوقی و بەیاننامەی جیهانیی مافی مرۆڤ و پەیماننامەی جیهانیی حقوقی مەدەنی رێک دەکەون، حوکم دەدەن و لەو مەسەلانەش دا کە پێوەندییان بە(احوال شخصیە)وە هەیە بە پێی قانوونە مەزهەبی یەکان هەردوو لای کێشەکە دەجووڵێنەوە.

مادەی(٢٣)

لقێکی دیوانی بەرزی وڵات لەسەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دا جێگیر دەبێ و داوای پێ راگەیشتنەوە لە حوکمی دادگاکانی سەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران لەم لقەدا لێی دەکۆڵرێتەوە.

رووونکردنەوە:

دادپرسین لە دادگاکانی سەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران دا بەهەردوو زمانی کوردی و فارسی جێ بە جێ دەکرێ.

مادەی(٢٤)

بەهیز کردنی یەکیەتیی گەلانی ئێران جگە لەوە کە دانیشتوانی سەرزەوینی کوردستان وەک بەشەکانی دیکەی ئێران نوێنەرانی خۆیان دەنێرنە ئەنجومەنی نیشتمانی، ژمارەیەکی دیاریکراو کە لەگەڵ حەشیمەتی کوردستان رێک کەوێ لە ئورگانەکانی حکوومەتی ناوەندی دا(کۆڕی وەزیران و وەزارتخانەکان) بەشدار دەبن.

مادەی(٣٥)

بۆ دستەبەر کردنی بنەرەتەکانی خودموختاری و پارستنی مافەکانی هەموو گەلانی ئێران، "شووڕای بەرزی گەلانی ئێران" لە ناوەندی وڵات پێک دێ و هەرکام لە گەلانی ئیران سێ نوێنەر دەنێرنە "شووڕای بەرزی گەلانی ئێران".

ڕوونکردنەوە:

سێ کەس نوێنەری سەرزەوینی خودموختاری کوردستانی ئێران لە لایەن ئەنجومەنی نەتەوایەتیی کوردستانەوە دەست نیشان دەکرێ.

مادەی(٣٦)

هەموو قانوونەکانی پەسند کراو لە ئەنجومەنی نیشتمانیی ئێران دا ئەگەر پێوەندی یان بە پێوەندی و مافەکانی گەلانی ئیرانەوە هەبێ، دەبێ لە "شووڕای بەرزی گەلانی ئێران" دا بێنە گۆڕێ و پەسند بکرێن.

دەستەی نوێنەرایەتیی گەلی کورد

٤ی بەفرانباری ١٣٥٨هەتاوی = ٢٥ی دێسەمبەری ١٩٧٩ی زایینی

ئەم دەقە لە پێ دی ئیفەوە لەلایەن ئامادەکاری نامیلکەکە تایپ کراوەتەوە

گەڵاڵەی شەش مادەیی و هەشت مادەی پاشکۆ حیزبی دێموکڕاتی کوردستان

گەڵاڵەی شەش مادەیی کە ناوی شەش ئەسڵی خودموختاریی لەسەر دانرا بوو بەم جۆرەی خوارەوە بوو:

نیوسەدە تێکۆشان نووسینی: عەبدوڵڵا حەسەن زادە

١- گەلی کورد لەچوارچێوەی سەربەخۆیی تەواویەتی خاکی وڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا بە مافی نەتەوایەییەکان خۆی بەشێوەی خودموختاری وەربگرێ و ئەو مافانە لە "متمم"ی قانوونی ئەساسی دا بگونجێندرێن.

٢- چوارچێوەی جوغرافیایی کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی هەل و مەرجی مێژوویی و جوغرافیایی و ئابووری و ویستی زۆربەی دانیشتووانی هەر ناوچەیەک دیاری بکرێ.

٣- کوردستانی خودموختاری شورایەکی سەرانسەری لە هەڵبژاردنێکی ئازاد، نهینی، راستەوخۆ و گشتی دا هەڵبژێرێ.

٤- شووڕای سەرنسەری کوردستان وەڤدێکی بەرێوەبەری بۆ بەرێوەبردنی کاروباری ئابووری، فەرهەنگی، ئیداری و ئینتزامییەکان هەڵ بژێرێ.

٥- زمانی کوردی لە سەرزەوینی خودموختاری کوردستاندا بۆ نامە نووسینی نێوان ئیدارەکان و خوێندن لە تەنیشت زمانی

فارسی بە ڕەسمی بناسرێ.

٦- هەموو کاروبارەکانی نێوخۆیی چ ئیداری و چ ئابووری، کۆمەڵایەتی، فەرهەنگی و ئینتزامی، بە ئورگانەکانی ناوچەی خودموختار بسپێردرێ.

لەکۆتایی گەڵاڵەکەدا پێشنیار کرابوو بۆ ئاسایی کردنەوەی وەزعی کوردستان و سڕینەوەی شوێنەوارەکان ساڵێک شەڕی نێوخۆیی کوردستان ئەم کارانەی خوارەوە بکرێن:

١- لیبوردنی گشتی لە پێوەندی لەگەڵ هەموو ئەو کەسانەی کە بە شێوەیەک لە شێوەکان لە ڕووداوەکانی کوردستاندا بەشار بوون دەربچێ.

٢- یارمەتی مانگانەی بەردەوام بدرێ بەمیراتگرانی شەهیدانی کوردستان.

٣- بەرپرسانی کارەساتی "قارنێ" بناسێندرین و سزا بدرێن.

٤- هەموو ئەو کەسانەی لە شەڕەکانی کوردستان دا کەم ئەندام بوون مووچەی خانەنشینی یان بدرێتێ.

٥- هەموو زیندانییەکان لە هەر دوو لا بێ ئەم لاو ئەولا ئازاد بکرێن و هەموو ئەو کارمەندانەی کە بەتۆمەتی بەشداری لە ڕووداوەکانی کوردستاندا دەرکراون، دووڕخراونەتەوە، یان بۆ جێگای دیکە ڕاگوێزاراون بێنەوە سەر کارەکانیان و ئەوانەی دەرکراون مووچەی ئەو چەند مانگەی دواییشیان پێ بدرێ.

٦- زەرەرو زیان مالّی بۆ هەموو ئەو کەسانەی لە پێک هەڵپڕژانەکانی ئەم دوایی یە دا زیانی مالّی یان وێ کەوتووە قەرەبوو بکرێتەوە.

٧- هەموو ئەو ئەفسەر و دەرجەدارانەی کورد کە بەهۆی مەسەلەی کوردستانەوە شوێنی مەئموورییەتی خۆیان بەجێ هێشتووە، لە ئورگانە ئینتزامییەکانی ناوچەی خودموختاری کوردستان کاریان پێ بسپێردرێ.

٨- بڕیارنامەی پێوەندیدار بە هەڵوەشاوە راگەیاندنی حیزبی دێموکراتی کوردستان ئێران هەڵوەشێتەوە.

١١ی ڕەشەمەی ١٣٥٨

سەرچاوە: نیو سەدە تێکۆشان بەرگی یەکەم – نووسینی: عەبدوڵلا حەسەن زادە
لاپەڕە ١٨٥

ئەم دەقە لە کتێبی نیوسەدە تێکۆشان لەلایەن ئامادەکاری نامیلکەکە تایپ کراوەتەوە

گەڵاڵەی خودگەردانی

ناوی خودگەردانی لە زمانی ئەندامانی هەئیەتی دەوڵەت و راست لە زمانی ئاغای داریوش فروهر بیسترا، ئەو زۆرجار ئەو ناوەی بەدەم دا دەهات قسەی خۆمان بێ هیچ وەختیش بە نووسراو شتێکی بەناو گەڵاڵەی خودگەردانی تەسلیمی نوێنەرانی حیزبی ئێمە یان دەستیە نوێنەراییەتیی گەلی کورد نەکرد. بەڵام لە ڕێکەوتی ٢٩ - ٩ - ١٣٥٨ = ٢٠ - ١٢ - ١٩٧٩ شتێک بەناوی "ماف و ئەرکەکانی ناوچە خودگەردانیەکان" لە ڕۆژنامەی"اطلاعات" دا بڵاو کرایەوە. وەرگێڕای کوردی ئەم گەلاڵەیە لە لاپەڕەکانی ١٦٣ تا ١٦٤ بەرگی حەوتەمی بیرەوەرییەکانی کاک کەریم حیسامی دا چاپ کراوە کە لێرەدا دەقی وەرگێڕاوە بڵاو دەکەینەوە:

ڕۆژی ٢٩ی سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٢٠ - ١٢ - ١٩٧٩ی زایینی، گەڵاڵەیەک لە ڕۆژنامەکانی ئێران دا بڵاوکرایەوە، نێویان نابوو "خودگردانی استانها" (خودگەردانیی - واتە خۆبەڕێ وەبەریی)!

الف . حقوق:

١- مەرزبانی، سیاسەتی دەرەوە، بازرگانی و گومرگ، بەرنامەڕێژیی ئابووریی سەرانسەری، تەنزیمی بوودجەی مالیات، پۆست و تیلگراف، ڕێگای ئاسن و هەوایی و دەریایی، سەنعەتی قورس و نەوت و گاز، لە دەسەڵاتی دەوڵەتی ناوەندی دا دەبن.

٢- تەواوی کاروباری مەحەللی، بەرنامەی ئاوەدانیی ناوچە، پەرەپێدان ئابووری و کشت و کاڵ، پەروەردەو فێرکردن، دەرمان و لەش ساغی، ڕێگاوبان و خانووبەرەو ئاوەدانی، چاپەمەنی و بڵاوکردنەوە لە دەسەڵاتی ناوچەی خودگەردان دا دەبن.

٣- کاربەدستی ئیدارەکانی ناوچەی خودگەردان بە پێشنیاری شووڕای ناوچە و پەسند کردنی وەزارەتخانەکان لە خەڵکی ناوچە دەبن، بەڵام ئەو کاربەدەستانەی کە ئەرکی کاروباری ناوەندی یان لە ئەستۆیە، بە پێشنیاری وەزارەت و پەسند کردنی شووڕای ناوچە دیاری دەکرێ، ئوستاندارو فەرماندار بە پێشنیاری وەزارەتی نێوخۆ و پەسند کردنی شووڕای ناوچە

دیاری دەکری.

٤- کارمەندی دادگاکان لە لایەن شوورای ناوچەوە پێشنیار دەکرێن و پاش پەسند کردنی دەوڵەت دەست بەکار دەکەن، بەڵام حوکمی دادگاکان لە دیوانی بەرزی کیشوەر دا دەسکاری دەکرێنەوە.

٥- هێزی ئینتیزامیی پۆلیسی شار و گوند لە خەڵکی ناوچە پێک دێت، سەرۆکی ژاندارمەری و شارەوانی بە پێشنیاری وەزارەتی نێوخۆ و پەسندی شوورای ناوچە دیاری دەکرێن، کاروباری تری ناوچە وەک مارەو تەڵاق و شەرع و داب و ڕەسمی ئایینی کە لە چوارچێوەی قانوونی ئەساسی دەرنەچن، لە دەسەڵاتی شوورای ناوچەی خودگەردان دا دەبن.

٦- ناوچەی خودگەردان هەقی هەیە جگە لەو بەشەی کە لە بوودجەی گشتی وەری دەگرێ، لە ناوچەش دا ماڵیاتی پێویست وەرگرێ، لە دابەشکردنی بودجە دەوڵەتی دا، بەشی زیاتر بدرێ بە ناوچە دواکەوتووەکان بۆ ئاوەدان کردنەوەیان.

٧- لە ناوچەی خودگەردان دا خوێندنی زمانی قەومی وەک کوردی، ئازەری و بەلووچی لە کلاسی یەک هەوراز لەگەڵ زمانی فارسی دەبێ، نامە نووسین بەهەریک زمانی ناوچەیی و فارسی دەبێ، بەڵام نامەی نێوان ئیدارەکانی دەوڵەتی بە فارسی دەبن.

٨- لەهەر ناوچەیەک دا زنکۆیەکی زانست و فەننی دادەنرێ کە دەرسەکان بە زمانی فارسی دەبن، لقێکی کولتووری ئەدەبیات بە زامانی قەومەکانی ئێران دادەنرێ، لە زانستگای تارانیش کورسی یەکی زمانی قەومەکانی ئێران دادەنرێ.

٩- رادیۆ تەلەویزیۆن لە هەموو ناوچەکان سەر بە مەرکەز دەبن. بەڵام سەعاتی زیادییش بۆ بەرنامەی ناوچەکان دەنرێ، چاپەمەنی و رۆژنامە بە زمانی مەحەللی ئازاد و لە دەسەڵاتی ناوچەی خودگەردان دا دەبن.

ب: ئەرکەکان:

١- هەموو ناوچەکانی خودگەردان بۆ پاراستنی سەربەخۆیی و تەواویەتی خاکی ئێران و یەکێتیی میللیی ئێرانییەکان تێدەکۆشن.

٢- ناوچەی خودگەردان بۆ یەکێتیی میللیی گشت قەومەکانی ئێرانی لە هەموو هۆکارێک وەک حیزب و رێکخراو و ئەنجومەن کەلک وەردەگرێ، قانوونی ئەساسیی دەوڵەت چاوەدێری دەکا، کاربەدەستانی ناوچەی خودگەردانی لە بەرامبەر قانوون دا بەرپرس دەناسێ. لەبارەی نەزم و فەرهەنگ و بارودۆخی ئابووری، دەوڵەتی ناوەندی ئاگادار دەکا،

٣- سەرباز دەدا بۆ خزمەتی لەشکری، بەڵام لەناوچەی خودگەردان خزمەتی سەربازی دەکەن، ئەوپەڕی دەرەتان و کارسانایی بۆ هاتوچۆی ئەرتەش و پێداویستی یەکانی پێک دێنێ.

لەڕۆژنامەی اطلاعات ڕێکەوتی ٢٩ی سەرماوەزی ١٣٥٨

سەرچاوە: نیو سەدە تێکۆشان بەرگی یەکەم – نووسینی: عەبدوڵلا حەسەن زادە

لاپەڕە؛ ١٧٤ - ١٧٥ - ١٧٦

ئەم دەقە لە کتێبی نیوسەدە تێکۆشان لەلایەن ئامادەکاری نامیلکەکە تایپ کراوەتەوە

دەقی گەڵاڵەی ٨ ماددەیی مەهاباد

قازی محەمەد

١- گەلی کورد هاوڕێ لەگەڵ گەلانی تری ئێران، شۆڕشی ئێران پەسەند دەکات و بڕیاری داوە لە ڕێگای پتەوکردنی خەباتی خۆی لەگەڵ خەباتی باقی گەلانی ئێران بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگایەکی ئازاد و ئاوەدان لە داهاتوودا ڕۆڵێکی بنەڕەتی بگێڕێت.

٢- گەلی کورد هەروەکوو باقی گەلانی ئێران داواکاری نەمانی ستەمی میللی و دابین کردنی مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆی بە شێوەی فیدیرالییە لە چوارچێوەی وڵاتی ئێراندا و هەر چەشنە تۆمەتێکی جیاوازیخوازانە ڕەد دەکاتەوە و لە دەوڵەتی کاتی بەڕێز موهەندیس بازرگان داوا دەکات کە هەڵوێستی خۆی لەبەرامبەر ئەم داواکارییەدا بە شێوەی ڕەسمی ڕابگەیەنێت.

٣- ئێمە لەسەر ئەو باوەڕەین کە زەحمەتکێشانی ئێران بەشێکی سەرەکییان هەبووە لە شۆڕشی ئێراندا و هەر بۆیە مافی بێ ئەملاو ئەولای زەحمەتکێشان و کرێکاران و جووتیارانە کە بەشداری بکەن لە دەوڵەتی شۆڕشگێڕدا.

٤- کوردستانی ئێران سەرەڕای ئەوەی کە خاوەنی سەرچاوەی دەستلێنەدراوی ئێجگار زۆرە، یەکێکە لە ناوچە هەرە پاشکەوتووەکانی ئێران. کەوابوو نەهێشتنی ستەمی ئابووری یەکێک لە خواستە سەرەکییەکانە.

٥- پێویستە هەموو پادەگانەکانی کوردستان لە ژێر چاوەدێری شۆڕای شۆڕشدا بەڕێوەبچن و بۆ ئەو مەبەستەش دەبێ کۆمیتەیەکی هاوبەشی سەربازی لە ئەفسەرانی نیشتمانپەروەر و نوێنەرانی شۆڕای شۆڕش پێک بهێندرێت.

٦- ئەو ئەفسەرە تاوانکارانەی کە فەرمانی تەقەکردنیان دەرکردووە و بوونەتە هۆی شەهید بوونی ڕۆڵەکانی گەل، دەبێ بدرێنە دادگای شۆڕشی گەل و بەمەبەستی گۆڕینی ئەرتەشی کۆنەپەرست بە ئەرتەشێکی گەلیی، پێویستە ئەرتەش لە کەسانی دژە شۆڕش پاک بکرێنەوە.

٧- هەموو نوێنەرانی ئامادە لەم کۆبوونەوەدا کە نوێنەری شارە کوردنشینەکانن ڕایدەگەیەنن کە حەزرەتی ئایەتوڵڵا سەید عێزەدین حوسەینی، شایستەی ئەوەیە سەرۆکی هەر هەیئەتێک بێت کە لەلایەن گەلی کوردەوە دەکەوێتە وتووێژ لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندی؛ با دەزگای ڕیبەرایەتی شۆڕش و دەوڵەتی کاتی خۆیان بپارێزن لە پەیوەندی گرتن و وتووێژ لەگەڵ کەسانی کۆنەپەرستی کورد.

٨- بەو پێیە کە مەلا مستەفا بارزانی و تاقمی ناسراو بە "قیادە موەقەت" داردەستی ڕێکخراوی "سیا" ی ئەمریکا و "ساواک" ی ئێران و "میت" ی تورکیا بوون و [ئێستایش] هەن و هەروەها هەموو گەلی کورد نەفرەتیان لێدەکەن، لە دەوڵەتی شۆڕش داواکارین کە هەرچەشنە پەیوەندی و لێک نزیکبوونەوەیەک لەگەڵ ئەم دارودەستەیە ببڕێتەوە و ڕێبەرە خائینەکانیان لە ئێران وەدەرنێن، بەبێ ئەوەی ئەم سیاسەتە زیانێک بە دۆخی بنەماڵە پەنابەرە هەژارەکان بگەیەنێت.

هەیئەتی دەوڵەت بە پێی هەواڵی ڕۆژنامەی ئیتلاعات بریتی بوون لە:

داریووش فرووهەر،
ئیسماعیل ئەردەڵان،
ئایەتووڵڵا یەحیا نووری،
دوکتور موکری،
ئیبراهیم یونسی.

لە بەشی دارشتن و نووسینی گەلاڵە هەشت ماددەییەکەدا ئەم بەڕێزانە بوون:

شێخ عێزەدین حوسەینی،
دوکتور قاسملوو،

غەنی بلووریان،
سەلاح موهتەدی،
فوئاد مستەفا سوڵتانی.

لە کۆڕە گەورەترەکەدا چەندین کەسیتر بوون لەوانە؛

شێخ جەلال حوسەینی(بانە)،
مەلا خدری ساردکێ (سەردەشت)
سەنناار مامەدی (شاپوور).

ئەم هەشت خاڵە بە کۆی دەنگ و بەبێ هیچ چەشنە دەنگێکی ناڕەزایەتی پەسند کراوە و دراوە بە نوێنەرانی حکوومەت.

هەروەکوو لە ماددەی حەوتیشدا پێداگری کراوەتەوە، ئەو کەسانەی لەم کۆبوونەوەیەدا بوون، بەشی هەرە زۆریان وەکوو "نوێنەرانی شارە کوردنشینەکانن"، نەک نوێنەری حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان.

سەرچاوە: ماڵپەڕی تاکەکەسی ئەحمەد ئەسکەندەری – ڕێکەوتی: ٢١ی فێبریوێری ٢٠١٥

کۆکردنەو ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

ڕەشەمەی ٢٧٢٢ی کوردی = مارچی ٢٠٢٣ی زایینی